

Vilniaus universitetas Teisės fakultetas

Privatinės teisės katedra

Inesos Kliukaitės,

V kurso, privatinės teisės: civilinės ir verslo teisės

studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Autorių ir gretutinių teisių išplėstinis kolektyvinis administravimas: lyginamoji
analizė**

**Extended Collective Administration of Copyright and Related Rights: a
Comparative Analysis**

Vadovas: prof. dr. Ramūnas Birštonas

Recenzentas: prof. dr. (HP) Vytautas Mizaras

Vilnius

2022

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe bus lyginama skirtinga šalių patirtis su išplėstiniu kolektyviniu administravimu, su tikslu įrodyti, kad išplėstinis kolektyvinis administravimas gali būti sėkmingai pritaikomas Lietuvoje, siekiant efektyviai administruoti autorines ir gretutines teises. Pasirinktos lyginimui šalys yra Skandinavijos (Švedija ir Danija), Jungtinė Karalystė ir Lietuva. Šio magistro darbo tyrimo objektas yra išplėstinis kolektyvinis administravimas, kaip autorių ir gretutinių teisių administravimo modelis.

Pagrindiniai žodžiai: autorinės teisės, gretutinės teisės, išplėstinis kolektyvinis administravimas, išplėstinės licencijos, Skandinavijos šalys.

The analysis of this work contains the comparative analysis of extended collective management in different countries such as Nordic countries (Sweden, Denmark), United Kingdom and Lithuania. The purpose is to prove that extended collective licencing can be successfully applicable in Lithuania as a model to manage copyright and related rights more efficiently. The object of this work is extended collective management as a model of copyright and related rights management.

Keywords: copyright, neighbouring rights, extended collective licencing, extended licences, Nordic countries.

TURINYS

IŽANGA	3
1. PAGRINDINIAI AUTORINIŲ IR GRETUTINIŲ TEISIŲ KOLEKTYVINIO ADMINISTRAVIMO MODELIAI	5
1.1. Privalomas autorių ir gretutinių teisių kolektyvinis administravimas.....	7
1.2. Išplėstinis autorių ir gretutinių teisių kolektyvinis administravimas	10
1.3. Prezumpcija grįstas (numanomas) autorių ir gretutinių teisių kolektyvinis administravimas	13
2. SKANDINAVIJOS ŠALYS KAIP IŠPLĖSTINIO KOLEKTYVINIO ADMINISTRAVIMO PRADININKĖS	16
2.1. Teisinė sistema Švedijoje ir Danijoje.....	17
2.1.1 Švedijos modelis	18
2.1.2 Danijos modelis	22
2.2. „Atsisakymas“ kaip būtina išplėstinio kolektyvinio administravimo sąlyga	25
3. JUNG TINĖS KARALYSTĖS PATIRTIS SU IŠPLĖSTINIŲ KOLEKTYVINIŲ ADMINISTRAVIMU	27
3.1. Autorių teisių ir teisių į pasirodymus (išplėstinė kolektyvinė licencija) nuostatai (reglamentai).....	28
3.2. „Atsisakymo“ mechanizmas Jungtinės Karalystės teisėje	34
4. KOLEKTYVINIO ADMINISTRAVIMO MODELIAI LIETUVOJE	36
4.1. Savanoriško ir privalomo kolektyvinio administravimo modelių apimtis Lietuvos teisėje.....	37
4.2. Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo redakcija, įsigaliosianti 2022 m. gegužės 1 d.	39
4.2.1. <i>Reprezentatyvumas</i>	40
4.2.2. <i>Atsisakymo galimybė</i>	42
IŠVADOS	44
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	46
SANTRAUKA	52
SUMMARY	53

IŽANGA

Nagrinėjamos temos aktualumas. Didėjanti skaitmenizacija turi didelę įtaką ir autorinėms ir gretutinėms teisėms, todėl tampa svarbu surasti balansą tarp autorių apsaugos, jų rėmimo, atlyginimo užtikrinimo ir, kad prieiga prie autorių kūriniių ir naudojimas jais būtų užtikrintas didelei auditorijai, kuri šiai dienai yra pripažįstama, kaip pasaulinė. Atitinkamai iškykla klausimas, kaip sukurti sistemą, kuri veiksmingai išspręstų problemas susijusias su teisių gavimu masinio naudojimo srityse, įskaitant didžiulii teisių turėtojų skaičių, kur gana didelis skaičius kūriniių panaudojimo atsiranda skaitmeninėje erdvėje. Sėkmingus sprendimus siūlantis modelis yra Skandinavijos šalyse prigięs išplėstinis kolektyvinis administravimas. Todėl atitinkamai, keliamas klausimas ar išplėstinis kolektyvinis administravimas yra pakankamai veiksmingas autoriniiių ir gretutiniiių teisių administravimo būdas ir už Skandinavijos šalių ribų. 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/790 dėl autorių teisių ir gretutiniiių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 96/9/EB ir 2001/29/EB sudarė prielaidas Europos Sąjungos narėms apsispręsti dėl noro įstatymiškai įsitvirtinti išplėstinii kolektyvinii administravimą, ko pasėkoje Lietuva taip ir pasielgė. Todėl atitinkamai yra būtina išnagrinėti tokio modelio galimybes įsitvirtinti Lietuvos teisėje, palyginant skirtingų šalių praktiką.

Darbo tikslas yra įrodyti, kad išplėstinis kolektyvinis administravimas gali būti sėkmingai pritaikomas Lietuvoje, palyginant skirtingų šalių patirtii, siekiant efektyviai administruoti autorines ir gretutines teises.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti Skandinavijos šalių (Danijos ir Švedijos) išplėstinio kolektyvinio administravimo modelių ypatumus;
2. Palyginti Jungtinėje Karalystėje įtvirtintą išplėstinio kolektyvinio administravimo modelii su Skandinavijos šalių;
3. Palyginti išplėstinii kolektyvinii administravimą su savanorišku ir privalomuoju kolektyviniu administravimu, kuris yra įtvirtintas Lietuvoje;
4. Iširti išplėstinio kolektyvinio administravimo galimybes įsitvirtinti Lietuvos teisėje.

Objektas yra autoriniiių teisių ir gretutiniiių teisių išplėstinis kolektyvinis administravimas.

Darbe taikomi tyrimo metodai. *Lyginamojo metodo* pagalba bus lyginamos skirtingos jurisdikcijos ir jų patirtis su išplėstiniu kolektyviniu administravimu. *Teisinių dokumentų analizės metodas* bus naudojamas išanalizuoti Švedijos, Danijos, Lietuvos ir Jungtinės Karalystės teisės aktus susijusius su autorinių ir gretutinių teisių kolektyviniu administravimu. *Sisteminės analizės metodas* bus skirtas išanalizuoti susijusią teismų praktiką ir teisės aktus autorinių ir gretutinių teisių administravimo srityje.

Darbo originalumas. Lietuvoje yra labiau koncentruojamasi į privalomojo kolektyvinio administravimo modelio analizavimą, o ir magistro darbų ar mokslinių straipsnių, kurie išsamiai išnagrinėtų išplėstinio kolektyvinio administravimo pritaikomumą nėra. Vis dėlto, tema pakankamai aktuali, kadangi 2022 m. gegužės 1 d. Lietuvoje bus priimti Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimai, kuriuose bus nustatytas išplėstinio kolektyvinio administravimo institutas. Todėl atitinkamai, yra svarbu išnagrinėti pagrindinius tokio modelio bruožus ir išanalizuoti su kokiais iššūkiais susiduria šalis turinčios šį modelį. Susidomėjimas išplėstinio kolektyvinio administravimo modeliu kilo su 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/790 dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 96/9/EB ir 2001/29/EB, kur yra sudaryta galimybė valstybėms narėms pagal savo teisės tradicijas bei praktiką ir aplinkybes pasirinkti tokį administravimo modelį.

Svarbiausi šaltiniai. Rengiant darbą buvo naudotasi įvairiais šaltiniais, tarp jų Lietuvos Respublikos Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymu, jo projektu ir jį sudarančiais priedais. Taip pat daug dėmesio skirta Švedijos, Danijos Autorinių teisių įstatymams. Darbe buvo remiamasi Jungtinės Karalystės Autorinių teisių, patentų ir dizaino įstatymu bei Autorinių teisių ir teisių į pasirodymus (išplėstinė kolektyvinė licencija) nuostatais. Darbo temos atskleidimui taip pat buvo remtasi Lietuvos ir užsienio doktrina, kaip antai Ažuolo Čekanavičiaus straipsniu „Privalomojo autorių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo teoriniai ir praktiniai aspektai“, *Daniel Gervais* redaguota knyga „Autorinių ir gretutinių teisių kolektyvinis administravimas“ bei tam tikrais kitų autorių parašytais straipsniais, susijusiais su šio darbo tema.

1. PAGRINDINIAI AUTORINIŲ IR GRETUTINIŲ TEISIŲ KOLEKTYVINIO ADMINISTRAVIMO MODELIAI

Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga atsiranda nuo atitinkamo kūrinio sukūrimo momento. Nuo šio momento atsiranda ir pagrindinės dvi autoriaus teisių rūšys – asmeninės neturtinės ir turtinės. Turint šias teises, autorystė gali būti įgyvendinama tiek pozityviuoju aspektu, t. y. autorius turi galimybę reikalauti, kad naudojant kūrinį, būtų nurodomas kūrinio autoriaus vardas ar pseudonimas su tikslu, kad būtų galima identifikuoti autorių bei negatyviuoju aspektu, t. y. autorius gali drausti tretiesiems asmenims savintis kūrinio autorystę ir gintis, kai toks pažeidimas yra padaromas. Įstatymuose suteiktas autorių ir gretutines teises gali įgyvendinti patys autoriai, jų atstovai arba kolektyvinio administravimo institucijos. Pažymėtina, kad asmeninės neturtinės teisės būna įgyvendinamos pačių teisių turėtojų, o turtinės dažnu atveju kolektyvinio administravimo institucijų.

Vienas iš pagrindinių autorių ir gretutinių teisių požymių yra tų teisių išimtinumas, su tam tikromis išimtis. Pavyzdžiui remiantis Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 15 straipsnio 1 dalimi, kuriame numatytas baigtinis autoriaus išimtinių teisių sąrašas, o t. y. autorius turi išimtinę teisę atgaminti kūrinį bet kuria forma, išleisti, versti, adaptuoti, aranžuoti ar kitaip perdirbti kūrinį, platinti kūrinio originalą ar jo kopijas, viešai rodyti savo kūrinį, viešai atlikti kūrinį bet kokiais būdais ir formomis bei transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešu internete (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, 50-1598). Atitinkamai, galima daryti išvadą, kad natūralu, jog išvardintomis teisėmis naudojasi ir pats kūrinio autorius arba kitas teisių turėtojas (jeigu kūrinys yra perduotas), tačiau kai tą kūrinį naudoja kitas asmuo, tai gali būti laikomas tiek neteisėtu veiksniu arba teisėtu veiksniu. Todėl kai autorius už tam tikrą atlyginimą suteikia leidimą naudoti savo kūrinį, tokiu atveju naudotojas tai darys teisėtai, o priešingu atveju tai gali pasireikšti neteisėtais veiksmais ir tam tikros atsakomybės taikymu.

Būtent turtinių autorių ir gretutinių teisių civilinė apyvarta užtikrina atlygį autoriams, atlikėjams bei kitiems autorių ir gretutinių teisių subjektams už jų kūrybą ir tokiu būdu prisideda prie pačio kūrybiškumo skatinimo. Nenuostabu, kad autoriai ar atlikėjai yra suinteresuoti, kad jų sukurti arba atliekami kūriniai (pavyzdžiui kino filmas) būtų naudojami kuo plačiau ir dažniau, kadangi tokiu būdu yra padidinamas jų atlygis. Tobulėjančios technologijos ir besiplečianti apyvarta sukelia pakankamai daug iššūkių teisių turėtojams, tačiau kita vertus tai įgalina individualų teisių administravimą – taikant

kompiuterines technologijas – valdymo informacijos derinimas su skaitmeninėmis sistemomis leidžia teisių turėtojams be kolektyvinio administravimo organizacijų pagalbos administruoti savo teises (Gervais, 2016, p. 39). Tačiau, net jeigu ir hipotetiškai individualus teisių administravimas tobulėjančių technologijų procese būtų dominuojantis, vis dėlto atsižvelgiant į kaštus, manytina, kad kolektyvinis teisių administravimas yra efektyvesnis (Watt, 2016, p. 16). Tokia išvada darytina todėl, kad jeigu tiek kolektyvinio administravimo, tiek individualus teisių administravimo būdu yra administruojami tokie patys kūriniai ir mažesnė kaštų dalis yra išleidžiama administruojant kolektyviai, manytina, kad tai nusveria individualų teisių administravimą (Watt, 2016, p. 16). Atitinkamai pačios kolektyvinio administravimo organizacijos pasinaudamos technologijų teikiamais pranašumais, galėtų efektyviau administruoti teises, kas reikštų naudą tiek teisių turėtojams, tiek ir naudotojams (Watt, 2016, p. 18). Taip pat pažymėtina, kad yra sudėtinga su kiekvienu autorinių ir gretutinių kūrinių naudotoju suderinti naudojimosi sąlygas, ypač jei tai daroma individualiai administruojant savo teises. Visa tai apsunkina ir tai, kad šis procesas dažniausiai neapsiriboja viena teritorija, o gali apimti ir tarptautinį mastą.

Visa tai sudaro prielaidas, kad egzistuoja autorinių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo institutas. Autorinių ir gretutinių teisių subjektai turi teisę perduoti savo turtines teises (kurios dažnu atveju ir apsiriboja atlyginimo surinkimu) kolektyviai administruoti šiems tikslams specialiai įsteigtiems autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo organizacijoms (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, 50-1598). Šios kolektyvinio administravimo organizacijos savo atstovaujamų autorinių ir gretutinių teisių subjektų vardu dažniausiai atlieka šias pagrindines funkcijas: suteikia naudotojams licencijas naudoti kūrinius arba gretutinių teisių objektus, stebi ir kontroliuoja, kaip naudotojai naudoja kūrinius ir gretutinių teisių objektus įgytų licencijų pagrindu, apskaičiuoja bei surenka atlyginimą už šių objektų panaudojimą, paskirsto ir išmoka surinktą atlyginimą savo atstovaujamiems autorinių ir gretutinių teisių subjektams (Čekanavičius, 2010, p. 188). Taigi kolektyvinio administravimo organizacijos šiuo atveju yra tarpininkai, kurie padaro žymiai efektyvesnę civilinę apyvartą tarp autorinių bei gretutinių teisių subjektų ir autorinių bei gretutinių teisių objektų naudotojų.

Egzistuoja trys kolektyvinio administravimo sistemos su savo subkategorijomis: savanoriškas kolektyvinis administravimas, kolektyvinis administravimas nustatytas įstatymo būdu (išskiriamas į privalomą (priverstinį), išplėstinį ir prezumpcija grįstą kolektyvinį administraflentvimą) ir nesavanoriškas kolektyvinis administravimas

(išskiriamas į privataus naudojimo atlyginimą ir nesavanoriškas licencijas) (Hooijer *et al.*, 2016, p. 175). Darbe bus apsiribojama ir kalbama tik apie įstatymo būdu nustatytą kolektyvinį administravimą, todėl kaip ir minėta aukščiau teorijoje ir praktikoje galima išskirti tris pagrindinius įstatymo būdu, nustatyto kolektyvinio administravimo modelius, t. y. privalomas (priverstinis) kolektyvinis administravimas, prezumpcija grįstas arba numanomas kolektyvinis administravimas ir išplėstinis kolektyvinis administravimas (Čekanavičius, 2010, p. 190).

1.1. Privalomas autorių ir gretutinių teisių kolektyvinis administravimas

Vienas iš autorių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo būdų yra privalomas arba kitaip dar įvardijamas kaip priverstinis. Kaip pateikia Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos Terminų žodynas, privalomas kolektyvinis administravimas yra „1) autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinis administravimas, kurio atžvilgiu įstatymas nustato sąlygą, jog šios teisės gali būti įgyvendinamos tik kolektyvinio administravimo būdu. Skirtingai nei „išplėstinio kolektyvinio administravimo“ atveju esant privalomam kolektyviniam administravimui teisių turėtojams nesuteikiama galimybė išeiti iš kolektyvinės sistemos ir pasirinkti individualų savo teisių įgyvendinimą; 2) jei privalomas kolektyvinis administravimas yra nustatytas išimtinių teisių atžvilgiu, tai yra šių teisių apribojimas,, (WIPO Guide to the Copyright..., 2004).

Atitinkamai galima teigti, kad šis modelis pasižymi tuo, kad teisės aktai turi nustatyti, kad tam tikros autorinės ir gretutinės teisės turi būti įgyvendinamos tik kolektyvinio administravimo būdu. Atsižvelgiant į pateiktą termino išaiškinimą aukščiau, galima teigti, kad šio modelio bruožai yra tai, kad autorių ir gretutinių teisių subjektai, jiems priklausančių teisių negali administruoti individualiai ir kolektyvinis administravimas yra vykdomas neatsižvelgiant į šių subjektų valią, t. y. teisių turėtojai negali atsisakyti tokio administravimo (Hooijer *et al.*, 2016, p. 175). Būtent šie požymiai atskiria šį administravimo modelį nuo kitų, tokių kaip išplėstinio kolektyvinio administravimo ar prezumpcija grįsto kolektyvinio administravimo modelių. Todėl iš esmės šis modelis paneigia individualaus administravimo galimybę ir tam tikra prasme prieštarauja autorių ir gretutinių teisių išimtiniam pobūdžiui, kadangi jis yra labiausiai apribojantis šias teises negu kiti modeliai.

Pažymėtina, kad dažnu atveju kai turime privalomą kolektyvinį administravimą, teisės aktai numato sritis, kuriose nėra įmanomas individualus teisių administravimas, t. y. konkrečioms sritims yra išplečiamas privalomo kolektyvinio administravimo modelio taikymas. Europos Sąjungos direktyva 93/83/EEB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo, nustatė, kad visos Europos Sąjungos valstybės turi užtikrinti, kad retransliuojant kabeliu būtų taikomas privalomas kolektyvinio administravimo mechanizmas. Vėliau, su vėlesne ES direktyva 2019/789, privalomojo kolektyvinio administravimo modelio taikymas buvo dar labiau išplėstas, įtraukiant palydovinius, interneto retransliavimo ir mobiliuosius įrenginius (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/789, kuria nustatomos naudojimosi autorių teisėmis ir gretutinėmis teisėmis, taikytinomis tam tikroms transliuojančiųjų organizacijų internetu transliuojamoms programoms bei retransliuojamoms televizijos ir radijo programoms, taisyklės ir kuria iš dalies keičiama Tarybos direktyva 93/83/EEB. OL L 130, p.1).

Be kitų Europos Sąjungos šalių, kuriose yra priverstinai taikomas privalomojo kolektyvinio administravimo modelis, kaip pavyzdines šalis galima būtų paminėti Prancūziją ir Vengriją. Pavyzdžiui Prancūzijos Intelektinės nuosavybės kodekso L122-10 straipsnyje yra įtvirtintas privalomas kolektyvinio administravimo modelis būtent reprografinio atgaminimo teisei, t. y. „kūrinio paskelbimas viešai reiškia, kad reprografijos atgaminimo teisė yra perleidžiama kolektyvinio administravimo institucijai, vadovaujantis III knygos II antraštine dalimi, kuri yra patvirtinta Kultūros ministro“ (Code de la propriété intellectuelle, 2021). Atitinkamai, svarbu pažymėti, kad Prancūzijoje privalomo kolektyvinio administravimo modelis yra įgyvendintas tik iš dalies, kadangi minėtame kodekse yra įtvirtintas principas, jog kolektyvinis administravimas yra savanoriškas ir privalomas taikomas tik išimtiniais atvejais – įgyvendinant reprografinio atgaminimo teisę, kabelinės retransliacijos, panaudos ir „tuščios laikmenos“ atvejais (Code de la propriété intellectuelle, 2021). Kolektyvinio administravimo organizacija Prancūzijoje, kuriai yra pavesta tvarkyti reprografijos atgaminimo teises, įstatymo pagrindu atstovauja visus Prancūzijos ir užsienio darbus (knygos ir periodiniai leidiniai, tokie kaip žurnalai, laikraščiai, taip pat spausdintos ar skaitmeniniu būdu gimusios muzikos natos), o leidimas kopijuoti yra suteikiamas švietimo įstaigoms sutarties pagrindu su Švietimo ministerija pradinio ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoms. Kiekviena vidurinė mokykla ar aukštoji mokykla Prancūzijoje yra licencijuojama individualiai, kolektyviai sutartomis sąlygomis bei leidžiamas atgaminimas yra apribotas iki 10 % knygų arba muzikos natų bei iki 30 %

periodinių leidinių (Stokkmo, 2019, p. 12). Atitinkamai visoms švietimo įstaigoms – nuo darželio iki vidurinio ir aukštesniojo mokslo, neišskiriant valstybinių ar privačių įstaigų, yra taikoma šios kolektyvinio administravimo organizacijos išduota licencija (Stokkmo, 2019, p. 12).

Kiek kitoks modelis yra Vengrijoje, kur privalomo kolektyvinio administravimo modelis yra labiau įsitvirtinęs. Vengrijoje privalomo kolektyvinio administravimo objektas yra paskelbtų muzikos ir literatūros kūrinių viešo atlikimo teisės, antžeminės ir palydovinės transliacijos teisės, laidinių programų transliavimas ir teisė kūrinius padaryti prieinamus visuomenei (Oriakhogba, 2019, p. 9). Tačiau privalomas kolektyvinis administravimas čia neapima teisės viešai atlikti literatūros ir dramos-muzikos kūrinius scenoje.

Taip pat svarbu pažymėti, kad privalomojo kolektyvinio administravimo modelį turi ir Lietuva. Nors šis modelis nėra vienintelis, kartu su privalomuoju yra taikomas ir savanoriškas kolektyvinis administravimas (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, 50-1598). Pagal Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 65 straipsnio 2 dalį, kolektyvinis administravimas privalomai taikomas šiose kūrinių ir (ar) gretutinių teisių objektų panaudojimo srityse: kūrinių ir gretutinių teisių objektų kabelinei retransliacijai, išskyrus atvejus, kai tai yra pačių kabelinės retransliacijos operatorių programos; fonogramų, išleistų komerciniais tikslais transliavimui, retransliavimui ir kitokiam viešam paskelbimui (įskaitant foninę muziką); kūrinių atgaminimui reprografijos būdu (bet koku fotokopijavimo būdu ar naudojant kitus panašaus pobūdžio procesus, kai atgaminama popieriuje ar kitoje panašioje laikmenoje); knygų ir kitų leidinių panaudai bibliotekose; kūrinių ir gretutinių teisių objektų atgaminimas asmeniniais tikslais. Svarbu yra tai, kad didžioji dalis išvardintų atvejų kalba ne apie išimtinių teisių administravimą, o apie teisės į atlyginimą administravimą (yra tam tikros išimtys, kaip, kad retransliacija, kuomet kolektyvinio administravimo organizacija administruoja pačią išimtinę teisę į kabelinę retransliaciją, o ne tik atlyginimo surinkimą ir jo paskirstymą (Čekanavičius, 2010, p. 195).

Nėra ginčijama, kad toks modelis yra sėkmingas, tačiau jis turi ir trūkumų. Vienas iš pagrindinių trūkumų, kaip jau ir minėta aukščiau, yra tai, kad visiškai panaikinamas individualus išimtinių teisių įgyvendinimas. Kaip pavyzdį įrodantį, kad yra susiduriama su problemomis, galima paminėti *Daft-Punk* bylą (European Commission of 2002 August 12, Antitrust case COMP/C2/37.219). Du grupės nariai norėjo savo išimtines teises įgyvendinti individualiai, kas liečia internetą, CD-ROM, DVD ir kitas formas, tačiau Prancūzijos kolektyvinio administravimo institucija SACEM, atstovaujanti muzikos autorius,

kompozitorius ir leidėjas, atsisakė tai leisti tuo pagrindu, kad ji apsaugo menininkus nuo nepagrįstų įrašų pramonės reikalavimų. Šiuo konkrečiu atveju tokie kolektyvinio administravimo institucijos veiksmai Europos Komisijos buvo vertinami, kaip piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi, todėl Komisija pagrįstai nusprendė, kad toks atsisakymas yra neproporcingas. Po šio sprendimo, SACEM pakoregavo savo taisykles ir suteikė galimybę autorinių ir gretutinių teisių subjektams tam tikras savo teises įgyvendinti individualiai. Tačiau tai buvo padaryta su sąlyga, kad institucija pati peržiūrins individualius subjektų prašymus ir priims sprendimus motyvuotai ir objektyviai. Atitinkamai tai parodo, kad autoriai savaime atsisakyti tokio administravimo negali, nes tą ir padarius, atsisakymo pagrindumas priklausys nuo pačios kolektyvinės organizacijos sprendimo, kuri tokį prašymą ir nagrinės.

1.2. Išplėstinis autorinių ir gretutinių teisių kolektyvinis administravimas

Išplėstinio kolektyvinio administravimo modelio esmė yra ta, kad jeigu yra kolektyvinio administravimo organizacija, kuri yra įgaliota administruoti tam tikras autorines ir gretutines teises, tokia organizacija įstatymo pagrindu įgyja teisę administruoti teises ir tų subjektų (neatsižvelgiant į tai ar tai yra vietos ar užsienio subjektai), kurie nepavedė administruoti tų teisių (Čekanavičius, 2010, p. 190). Šio modelio šaknys yra Skandinavijos šalyse, atsiradęs 1960 metais ir yra labai populiarus šalyse kaip Norvegija, Švedija, Islandija. (Extended collective licensing a valuable..., 2013). Šiuo metu Skandinavijos šalyse šis modelis yra taikomas paskelbtiems kūriniams, kuriems yra suteiktas leidimas kolektyvinio administravimo būdu, įskaitant švietimo sritį. Taip pat svarbu pažymėti, kad šis modelis yra sėkmingai pritaikomas ir kitose Europos šalyse arba bent jau yra bandymai jį įtvirtinti (Stokkmo, 2019, p. 9).

Pats modelis buvo sukurtas siekiant spręsti transliavimo teises Skandinavijos šalyse, tačiau dabar jis apima įvairias situacijas, kai teisių turėtojų yra daug, jie yra išsibarstę ir juos sunku rasti. Danijos teisėje išplėstinio kolektyvinio administravimo taisyklės sprendė kai kurias sudėtingiausias šiuolaikines autorių teisių problemas, o dabar išplėstinio kolektyvinio administravimo sutarčių pagrindu yra priimta pagrįstų sprendimų, skirtų pvz., nenustatytų autorių teisių kūriniams ir visuomeninių transliuotojų „kultūros paveldo“ skaitmeninimui (Riis et al., 2010, p. 2).

Šio modelio pranašumas yra tas, kad yra numatyta galimybė atsisakyti (angl. *opt-out*) tokio kolektyvinio administravimo, t. y. nepavedę administruoti savo teisių subjektai turi galimybę pareikštine tvarka atsisakyti jiems priklausančių teisių kolektyvinio administravimo (Čekanavičius, 2010, p. 191). Tai reiškia, kad atsisakius tokio administravimo, jų kūriniais licencija nebus taikoma ir naudotojai privalės sudaryti individualią licenciją dėl tokių kūrinių naudojimo su teisių turėtoju. Darytina išvada, kad toks kolektyvinis administravimas siaurąją prasme nėra privalomas, kadangi subjektams yra paliekama galimybė rinktis ar jų teisės bus administruojamos individualiai ar kolektyviai. Tačiau svarbu pažymėti, kad iš autorinių ir gretutinių teisių subjektų yra reikalaujama imtis aktyvių veiksmų konkrečiose valstybėse, norint, kad jų teisės nebūtų kolektyviai administruojamos (Čekanavičius, 2010, p. 191). Natūralu, kad autoriui po tokio atsisakymo privalu pasirūpinti savo teisių įgyvendinimu, o ir pačiai kolektyvinei organizacijai turėtų būti suteiktas protingas terminas, kad ši iš repertuaro išbrauktų atitinkamus autorinius ar gretutinius kūrinius dėl kurių yra pareikštas atsisakymas (Tryggvadóttir, 2018, p. 521). Nepaisant laisvomis derybomis sudaromų sutarčių tarp organizacijos ir naudotojo, atsisakymo galimybė yra pripažįstama, kaip elementas lemiantis skirtumą tarp išplėstinio kolektyvinio administravimo ir privalomo kolektyvinio administravimo (Guibault, 2020, p. 235). Kadangi neturėdami galimybės pasitraukti iš tokios sistemos, organizacijai nepriklausantys asmenys prarastų savo kūrinių naudojimo kontrolę, kas reikštų, kad būtų užkertamas kelias jų išimtinių teisių įgyvendinimui (Guibault, 2020, p. 235).

Bendriausia prasme terminas „išplėstinis“ reiškia, kad kolektyvinio administravimo organizacijos narių vardu suteikta licencija yra išplėsta pagal įstatymą, o būtent, kad ji apima visus tos pačios kategorijos teisių turėtojus, kurie nėra tokios kolektyvinio administravimo organizacijos nariais (Extended collective licensing a valuable..., 2013). Vadinas, sutartis dėl tokio kolektyvinio administravimo modelio apims ne tik narystės sutartyje suteiktus narių įgaliojimus organizacijai, bet įstatymo būdu tai yra išplečiama, kad apimtų ir kitus tos pačios rūšies kūrinių teisių turėtojus, kurie nėra organizacijos nariais. Pavyzdžiui, kolektyvinio administravimo organizacija gali be menininko leidimo vykdyti licencijavimo schemas, tą darant organizacijos narių vardu, tačiau jeigu konkretus menininkas A nėra organizacijos narys, pagal šį modelį organizacija galėtų išduoti licenciją ir menininko A vardu, kadangi jis yra susijęs su organizacijos administruojama sritimi. Praktikoje šis modelis dažnai yra naudojamas taip vadinamoms „masinio naudojimo“ teisėms išgryninti. Tai, kad masinis licencijavimas tampa veiksmingesnis už individualų ar

tradicinį kolektyvinį licencijavimą ir yra šio modelio žavesys, kadangi jis pasiūlo tokius ideologinius pranašumus, kas yra subtilus autonomijos ir valstybės įsikišimo mišinys (Tryggvadóttir, 2018, p. 525). Kaip vienas iš pavyzdžių, kuomet yra paliktas pasitikėjimas išplėstiniu kolektyviniu administravimu srityje, kur netaikomos išimtys ar apribojimai siekiant masinio skaitmeninimo yra 2012 m. rugsėjo 30 d. Nacionalinės Norvegijos bibliotekos sudaryta sutartis dėl knygų skaitmeninio platinimo su KOPINOR (Norvegijos kolektyvinio administravimo organizacija, valdanti teises į literatūros kūrinius) (Extended collective licensing a valuable..., 2013).

Apibendrintai, galima teigti, kad išplėstinio kolektyvinio administravimo požymiai yra tokie:

- 1) Turi būti savanoriška teisių turėtojų dalyvavimo sistema;
- 2) Kolektyvinio administravimo organizacija turi būti pakankamai atstovaujanti atitinkamos srities teisių turėtojus;
- 3) Su naudotoju sudaromos sutartys turi būti sudaromos laisvų derybų būdu, o ne sąlygas nustatant imperatyviomis teisės normomis;
- 4) Išplėstinio kolektyvinio administravimo sąlygomis suteikta licencija apima ir tuos teisių turėtojus (jų kūrinius ir atlikimus), kurie nėra įgalioję veikti jų vardu;
- 5) Visiems teisių turėtojams turi būti užtikrinamos vienodos sąlygos, net ir tiems, kurie nėra įgalioję organizacijos veikti jų vardu;
- 6) Galimybė nutraukti licencijos taikymą jų atžvilgiu (angl. *opt-out* principo įgyvendinimas), tokiu atveju atitinkamų kūrinių bei atlikimų naudojimas taip pat turi būti nutrauktas (Stokkmo, 2019, p. 10).

Pažymėtini ir tokie šio modelio privalumai, kaip kad lankstumas, kuris leidžia teisių turėtojui lengvai nustoti taikyti jo atžvilgiu išplėstines kolektyvines licencijas ir pereiti prie individualaus įgyvendinimo ar savanoriško kolektyvinio administravimo (Extended collective licensing a valuable..., 2013). Tokiu būdu gali būti suderinami skirtingų interesų turinčių autorių ir atlikėjų bei naudotojų poreikiai. Be kita ko, šis modelis yra „draugiškesnė“ priemonė atvirųjų licencijų taikymui, palyginti su privalomuoju kolektyviniu administravimu. Taip pat toks modelis yra naudingas ir naudotojams, kadangi sprendžia sisteminę naudotojų saugumo problemą, būdingą savanoriškam administravimui, t. y. teisių fragmentaciją ir su ja susijusią riziką, apsaugant nuo teisių turėtojų pretenzijų ir galimos atsakomybės (Birštonas *et al.*, 2021, p. 47). Vadinasi, naudotojas, gavęs išplėstinę licenciją, yra teisiškai saugus nuo teisių turėtojų reikalavimų, o pareiškusių savo pretenzijas

teisių turėtojų reikalavimus administruoja kolektyvinė administravimo organizacija (Birštonas *et al.*, 2021, p. 47).

1.3. Prezumpcija grįstas (numanomas) autorinių ir gretutinių teisių kolektyvinis administravimas

Prezumpcija grįstas arba kitaip dar vadinamas numanomas kolektyvinis administravimas remiasi tam tikra prezumpcija, kad kolektyvinio administravimo organizacija administruoja tam tikros rūšies arba gretutinių teisių objektų viso pasaulio repertuarą (Čekanavičius, 2010, p. 190). Kitaip tariant, įstatymai gali numatyti prezumpciją, kad kolektyvinio administravimo organizacija, administruojanti tam tikras teises atitinkame sektoriuje, taip pat atstovauja autorinių ir gretutinių teisių savininkų išimtinėms teisėms, kurie nėra organizacijos nariais (Koskinen-Olsson *et al.*, 2012, p. 61). Atitinkamai, naudotojas sudaręs licencinę sutartį su kolektyvinio administravimo organizacija, gali naudoti bet kurią autorinį kūrinį arba gretutinių teisių objektą netikrindamas ar tas naudojamas objektas yra kolektyvinio administravimo organizacijos administruojamame repertuare, kuri naudoti licencija ir yra suteikta (Čekanavičius, 2010, p. 190). Šis modelis apima ir naudotojo atsakomybės ribas tuo atveju, jeigu būtų pareikštos pretenzijos arba reikalavimai dėl pažeistų autorių ar gretutinių teisių, kitaip tariant tai tie atvejai, kuomet autorinių ir gretutinių teisių subjektai, kurių kūriniai ar gretutinių teisių objektai nėra kolektyvinio administravimo organizacijos administruojamame repertuare, pateikia pretenzijas dėl tokių objektų naudojimo „numanomos“ licencijos pagrindu (Čekanavičius, 2010, p. 190).

Galima būtų daryti prielaidą, kad šis modelis yra labai panašus į išplėstinį kolektyvinį administravimą, tačiau tai nėra tas pat. Efektas, kurio siekiama yra panašus, tačiau pati modelių esmė skiriasi. Kaip minėta, prezumpcija grįsto kolektyvinio administravimo principas yra tai, kad kolektyvinio administravimo organizacija atstovauja ir tuos autorinių ir gretutinių teisių subjektus, kurie nėra jos nariai (Stokkmo, 2019, p. 11). Skamba labai panašiai kaip ir išplėstinis kolektyvinis administravimas, tačiau pastarojo atveju esama galimybė atsisakyti tokio administravimo leidžia šiuos du modelius atskirti vieną nuo kito.

Svarbu pažymėti, kad prezumpcija grįsto kolektyvinio administravimo modelis pagreitina teisių įgijimą naudotojui, kadangi apverčia įrodinėjimo našta kūrinio naudotojui siekiant įrodyti, kad kolektyvinio administravimo organizacija neatstovauja atitinkamo autoriaus teisių. Žinoma, jeigu tokia prielaida nėra paneigiama, tokiu atveju tokia sistema gali pavirsti į privalomąjį kolektyvinį administravimą, ypač kai nėra galimybės autoriui atsisakyti tokio administravimo. Vokietijos Kolektyvinių teisių administravimo asociacijų įstatymo 48 ir 49 skyriais yra įtvirtinta įdomi šio modelio konstrukcija (Collecting Societies Act, 2017). Minėto įstatymo 48 skyrius įtvirtina prezumpciją dėl teisės į informaciją, o t. y. kai kolektyvinio administravimo organizacija pareiškia teisę į informaciją, kurią gali pareikšti tik kolektyvinio administravimo organizacija, yra preziumuojama, kad ji valdo visas teisių turėtojų teises. Įstatymo 49 skyrius įtvirtina prezumpciją dėl teisės į atlyginimą – kai kolektyvinio administravimo organizacija pareiškia teisę į atlyginimą pagal šio straipsnio atitinkamus straipsnius, yra darytina prezumpcija, kad organizacija valdo visas teisių turėtojų teises (Collecting Societies Act, 2017). Atitinkamai, įrodinėjimo našta yra perkeliama naudotojui, kuris turi įrodyti, kad atitinkamas kūrinys nebuvo administruojamas kolektyvinio administravimo organizacijos. Galima būtų teigti, kad tokio modelio konstrukcijai, Vokietijos teisėje, įtakos turi kolektyvinio administravimo organizacijų monopoliai, kas Europos Sąjungoje yra dažnas reiškinys. Būtent Vokietijos teisėje monopolis teisiškai nėra garantuojamas tačiau tokios teisinės konstrukcijos kaip minėtame Kolektyvinių teisių administravimo asociacijų įstatyme, leidžia daryti prielaidą, jog būtent tokiu būdu įstatymų leidėjas reaguoja į natūralių monopolijų vystymąsi (Torremans, 2007, p. 263).

Nepaisant to, prezumpcija grįstas kolektyvinio administravimo modelis sėkmingai veikia Vokietijoje, tačiau pažymėtina, kad jis neturi tokio teisėtumo, koks yra randamas savanoriškame ar išplėstiniame kolektyviniame administravime (Gervais, 2002, p. 30). Manytina, kad turėtų būti suteikiamas leidimas susijusiems teisių turėtojams (bent jau didesniajai jų daliai) patiems nuspręsti ar konkreti administravimo organizacija turėtų būti įgaliota jiems atstovauti. Dėl šios priežasties, šis modelis dažnu atveju yra derinamas su kitais, kaip pavyzdžiui su privalomuoju arba savanorišku kolektyviniu administravimu. Kaip vienintelio tokio modelio taikymas sudarytų prielaidas pernelyg dideliame autorių teisių suvaržymui (Stokkmo, 2019, p. 11), ko pasekoje, galima prielaida, kad įstatymų leidėjas sutinka su autorinių ir gretutinių teisių pažeidinėjimu, nebent yra nustatomas mechanizmas, kaip pavyzdžiui atsisakymo būdas siekiant apsaugoti nuo neigiamų

padarinių, tačiau tokiu atveju jau turėtume kitą kolektyvinio administravimo modelį – išplėstinį.

2. SKANDINAVIJOS ŠALYS KAIP IŠPLĖSTINIO KOLEKTYVINIO ADMINISTRAVIMO PRADININKĖS

Kaip ir minėta pirmojoje darbo dalyje, išplėstinio kolektyvinio administravimo modelis pradėtas taikyti Skandinavijos šalyse. Pirmieji įstatymai susiję su išplėstinio kolektyvinio administravimo reguliavimu buvo išleisti Danijoje, Suomijoje, Islandijoje, Norvegijoje ir Švedijoje. Pirminis šio modelio tikslas buvo siekis surasti pusiausvyrą tarp atitinkamų naudotojų ir teisių turėtojų interesų (Guibault, 2020, p. 236). Buvo manoma, kad šio modelio taikymas yra tarpinis variantas tarp privalomojo ir savanoriško kolektyvinio administravimo (Gervais, 2016, p. 253). Nuo pirminio šio modelio naudojimo muzikos transliacijos srityje, išplėstinio kolektyvinio administravimo taikymas išplėstas įvairioms kitoms naudojimo sritims, tokioms kaip asmeninis kopijavimas, švietimo sritis, bibliotekos ir kt.

Atsižvelgiant į kultūrinį aspektą, svarbu pabrėžti, kad kiekvienos teisinės valstybės sistemos susiformavimui įtakos turi visuomenė, istoriniai bei politiniai bruožai. Išplėstinio kolektyvinio administravimo modelis, kaip teisinis konstruktas, Skandinavijos šalyse yra prigijęs atsižvelgiant į tam tikrus kultūrinius, istorinius bei politinius požymius. Pats modelis, galima teigti siūlo subtilų autonomijos ir valstybės įsikišimo derinį (Riis *et al.*, 2010, p. 2), todėl yra svarbu atsižvelgti į platesnį vaizdą, kuris padeda šiam modeliui prigyti ir šiandien šiose šalyse. Pirmiausia, Skandinavijos šalys neretai reitingų sąrašuose yra įvardijamos, kaip vienos iš turtingiausių šalių, turinčios aukštą technologijų išsivystymo lygį, dosnias gerovės valstybės sistemas, dažnu atveju teikiančios pirmenybę platiems kolektyviniams, mokesčių būdu surinktų lėšų finansuojamiems sprendimams (Working life and economics, 2018). Ir išties, Mikko Huuskonen savo disertacijoje išplėstinį kolektyvinį administravimą Skandinavijos šalyse įvardija, kaip „kompromisą“ ir teigia, kad jis buvo sukurtas siekiant „išspręsti prieštaravimą tarp autorinių teisių išimtinumo ir masinio naudojimo“, ir teigia, kad praktinė masinio autorinių teisių saugomų kūrinių naudojimo problema yra „kaip suteikti licencijas, kai individualaus naudojimo identifikavimas neįmanomas arba reikalauja neprotingų pastangų“ (Huuskonen, 2006, p.201). Minėtos priežastys turėjo įtakos įsitvirtinant išplėstinio kolektyvinio administravimo modeliui šiose šalyse. Taip pat Skandinavijos šalyse nėra svetimas teisinėse tradicijose bendras požiūris „pragmatizmas ir veiksmingų problemų sprendimų paieška“ (Riis *et al.*, 2010, p. 24), nes „Šiaurės modelis“ grįstas glaudžiu bendradarbiavimu tarp valdžios institucijų ir socialinių

partnerių bei išplėtotą apsaugos sistema suponuoja tokio modelio tinkamą įsitvirtinimą (Working life and economics, 2018).

Modelio kūrėjo statusas yra priskiriamas Švedijos teisės profesoriui Svante Bergström, kuris pirmasis panaudojo išplėstinės kolektyvinės licencijos terminą. (Riis *et al.*, 2010, p. 2). Pažymėtina, kad Svante Bergström buvo ne tik autorių teisių, bet ir darbo teisės ekspertas ir įkvėpimą šiam modeliui galima atrasti darbo teisės principuose – susitarimai darbo rinkos kontekste, kai profesinės sąjungos, plačiai atstovaudamos tam tikros srities darbuotojus, pvz., transporto darbuotojų sąjunga, kuri derasi dėl įdarbinimo sąlygų su darbdavių organizacija, tuomet sudaroma sutartis, apimanti visus darbuotojus ir nesvarbu, ar jie profesinės sąjungos nariai, ar ne. Natūralu, kad yra daug skirtumų tarp autorinių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo ir profesinių sąjungų, tačiau esminis kolektyvinių teisių principas – derybos ir išplėstinis susitarimų poveikis apima abi šias teisių kryptis (Riis *et al.*, 2010, p. 2).

2.1. Teisinė sistema Švedijoje ir Danijoje

Švedija ir Danija, kaip pavyzdinės šalys yra pasirinktos ne šiaip sau. Šios šalys neseniai yra išplėtusios galimybę taikyti išplėstinį kolektyvinį administravimą, priimdamos taip vadinamąją „bendrąją išplėstinio kolektyvinio administravimo licencijos“ nuostatą, kuri leidžia licencinės sutarties šalims apibrėžti kolektyvinio administravimo susitarimo taikymo sritį (Guibault, 2020, p. 237). Bendros išplėstinio kolektyvinio administravimo nuostatos šiose šalyse yra taikomos specifinėse srityse, tokiose kaip švietimo sritis, bibliotekos, archyvai, radijo ir televizijos sritis bei šio modelio taikymas kai atgaminimą atlieka įmonės (Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960), SWE, 729), o bendrosios išplėstinio kolektyvinio administravimo licencijos apibrėžtis yra konkretus naudojimas, kuriam įstatymo nuostatos suteikia išplėstinį efektą (Axhamn, 2017 p. 567). Atitinkamai, toliau bus detaliau analizuojama šių šalių praktika, susijusi su išplėstinio kolektyviniu administravimu.

2.1.1 Švedijos modelis

Švedijos Literatūros ir meno kūrinių autorių teisių įstatymo (sutrumpintai dažniausiai yra įvardinamas kaip Švedijos autorių teisių įstatymas) 3 a skyrius yra skirtas reguliuoti klausimus dėl išplėstinio efekto taikymo kolektyvinėms licencijoms (Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960), SWE, 729). Skyrius susideda iš bendrųjų nuostatų, išplėstinės kolektyvinės licencijos taikymo valdžios institucijoms, įmonėms, organizacijoms ir kt., švietimo veiklai, tam tikriems archyvams ir bibliotekoms, radijui ir televizijai ir bendrosios išplėstinės kolektyvinės licencijos nuostatų. Svarbu paminėti, kad 1980 metais priimta išplėstinės kolektyvinės licencijos pirminė reprografijos nuostata apėmė tik švietimo sritį, o kiti naudojimo būdai buvo licencijuojami savanorišku būdu (Gervais, 2006, p. 276). Kaip matyti dabar ji yra pakankamai išplėsta į įvairias kitas sritis, kaip kad kopijavimas švietimo tikslais, įskaitant skaitmeninį kopijavimą, galimybė archyvams ir bibliotekos elektroninius kūrinius padaryti viešus visuomenei ir kt., tokiu būdu pritaikant išplėstinio kolektyvinio administravimo modelį ir kitiems naudojimo būdams.

Minėto įstatymo 42 a straipsnis nurodo bendras tokio modelio savybes. O sekančiuose įstatymo straipsniuose (42 b – 42 h straipsniai, detalizuojantys taikymo sritis) išplėstinė kolektyvinė licencija yra taikoma, kai yra sudaryta sutartis dėl kūrinių naudojimo konkrečiu būdu su organizacija, atstovaujančiai ženkliam skaičiui susijusių autorių darbų, kurie yra naudojami Švedijoje. Taip pat išplėstinė kolektyvinė licencija vartotojui suteikia teisę naudoti sutartyje nurodytos rūšies kūrinius, nepaisant to, kad tų kūrinių autoriams organizacija neatstovauja (Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960), SWE, 729). Atkreiptinas dėmesys į straipsnio nuostatą kad organizacija, kuri sudaro išplėstinės kolektyvinės licencijos sutartis, turi atstovauti ženkliam (šved. *flertal*) autorių ir teisių turėtojų skaičiui, atitinkamoje kūrinių kategorijoje. Paradoksalu, tačiau Švedijos Literatūros ir meno kūrinių autorių teisių įstatymas nepateikia jokių papildomų gairių ar komentarų, kurios apibendrintų, kas yra tas ženklus (šved. *flertal*) skaičius atitinkamoje kūrinių kategorijoje. Visa tai gali sukelti reprezentatyvumo problemą, kuomet yra kelios organizacijos galinčios atstovauti kūrinių autorius ir tampa neaišku, kuri iš jų turėtų atstovauti. Manytina, kad šis klausimas paliktas spręsti teismų praktikai. Vienoje iš bylų, Švedijos Aukščiausiasis Teismas nagrinėjo šį klausimą ir pažymėjo, kad gali kilti tam tikros problemos, kai kelios organizacijos nori vykdyti kolektyvinį administravimą, tačiau tai nesudaro prielaidų įstatymą interpretuoti laisvai (Högsta Domstolen, NJA 2000 s. 445). Atitinkamai, šios bylos kontekste, teismas padarė išvadą, kad abi organizacijos turtėjo

įgaliojimus vykdyti kolektyvinį administravimą su sąlyga, kad užtikrins finansinį ir administracinį stabilumą (Högsta Domstolen, NJA 2000 s. 445).

Apibendrinant, galima būtų sakyti, kad būti ar nebūti kolektyvinei organizacijai reprezentatyviai yra esminis momentas, kadangi dingus šiam požymiui Skandinavijos šalių išplėstinio kolektyvinio administravimo modelis subyrėtų. Todėl tam, kad būtų tinkamai įgyvendintas išplėstas poveikis šiame modelyje, kolektyvinės organizacijos privalo būti reprezentatyvios. Atitinkamai Švedijoje – nors pati sistema yra gerai organizuota ir išvystyta, tačiau jeigu dvi organizacijos mano, kad yra reprezentatyvios atitinkamoje autorių ar gretutinių teisių srityje yra galimybė reikšti ieškinį ir leisti teismams išaiškinti šį klausimą. Bylų šiuo klausimų Švedijos teismuose beveik nėra, todėl manytina, kad jeigu dvi organizacijos teiktų tokias išplėstines licencijas ir nei viena to neužginčytų teismuose, esminis klausimas būtų išsiaiškinti ar jos tą daro suteikdamos finansinį ir administracinį stabilumą tiek autoriams, organizacijos nariams, tiek autoriams nepriklausantiems organizacijai. Galima tik pabrėžti, kad aukštas narystės organizacijoje buvimas ir kolektyvinių sprendimų priėmimas lemia reprezentatyvumą, leidžiantį modelį pritaikyti ir už Skandinavijos ribų.

Išplėstinio kolektyvinio administravimo licencija švietimo srityje

Kad kūrinys būtų naudojamas švietimo tikslais (pagal minėto įstatymo 42 c straipsnį) sutartis su kolektyvine organizacija turi būti sudaryta pačios švietimo įstaigos. Minėto Švedijos autorių teisių įstatymo 42 c nuostata sako, kad kopijos gali būti daromos tik tų kūrinių, kurie buvo padaryti viešai prieinami visuomenei tik švietimo tikslais, jeigu pagal 42 a straipsnį yra taikoma išplėstinė kolektyvinė licencija (Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960), SWE, 729).

Atitinkamai plėtojant analizę dėl išplėstinio kolektyvinio administravimo licencijos suteikimo aukštajam išsilavinimui, pažymėtina, kad atsižvelgiant tiek į pastarųjų dešimtmečių praktiką, tiek ir pastaruosius įvykius, skaitmeninės leidybos poreikis švietimo srityje naudoti autorių teisių saugomą literatūrą išaugo. Švedijos autorių teisių įstatymo 42 c straipsnis sudaro prielaidas aukštojo mokslo institucijoms nesiderėti dėl individualių, atskirų sutarčių su kūrinių autoriais. Išplėstines licencijas, atgaminti dėstant aukštosiose mokyklose, Švedijoje tvarko – „Bonus Copyright Access“ skėtinė organizacija, atstovaujanti autorių teisių savininkams ir leidėjams (Nilsson, 2019, p. 2). Atitinkamai ši organizacija prižiūri ir paskirsto autorių teisių mokesčius Švedijos ir kitų šalių autorių teisių savininkams ar jų atstovams, kur autoriai mokesčiai renkami pagal tokio pobūdžio

abipuses sutartis (Nilsson, 2019, p. 2). Dėl licencijos sutarties su „Bonus Copyright Access“ organizacija centralizuotai tariausi Švedijos aukštojo mokslo asociacija (Bonus Copyright Access Colleges and..., 2022). Pažymėtina, kad tokia sutartis apima visas valstybines kolegijas ir universitetus ir privačias aukštąsias mokyklas, kurios įgalioja Švedijos aukštojo mokslo asociaciją pasirašyti sutartį jų vardu, o neįgaliojusios yra atsakingos už „Aukštojo mokslo sutarties“ pasirašymą su šia kolektyvine organizacija (Bonus Copyright Access Colleges and..., 2022). Kūrinių naudojimui pagal tokią sutartį yra taikomos atitinkamos sąlygos, tokios kaip, kad garso ir judantys paveikslėliai nepatenka į tokios sutarties apimtį (t. y. negalima įrašyti ar atsisiųsti judančių paveikslėlių arba įrašyti atitinkamo YouTube vaizdo klipo mokymosi tikslais – tokiais atvejais reikalinga papildoma sutartis), o mokytojams ir studentams leidžiama kopijuoti ir dalytis autorių teisių saugoma medžiaga tiek iš švedišku, tiek iš užsienio knygų, mokymosi medžiagos, periodinių leidinių, skaitmeninių leidinių ir kt. Medžiaga galima dalintis skaitmeniniu ar kitokiu būdu, tačiau tik tarp mokytojų ir mokinių, mokymosi grupėse, o esant nuotoliniam mokymuisi medžiaga galima dalintis tik per aukštosios mokyklos patvirtintą tinklą (Nilsson, 2019, p. 2). Pavyzdžiui, dalinimasis fotokopijomis ir nuorašais vyksta uždaramame tinkle, kur prieigą turi tik universiteto darbuotojai ir studentai, dalindamiesi elektroniniu paštu ir kt., tokiu būdu leidžiant identifikuoti medžiagą naudojančią asmenį.

Esant išplėstinei kolektyvinei licencijai švietimo srityje, yra kelios papildomos sąlygos susijusios su kūrinių naudojimu. Visų pirma, galioja 15/15 taisyklė, kuri reiškia, kad galima kopijuoti tik iki 15% vieno leidinio arba 15 puslapių, atsižvelgiant į tai, kuris skaičius bus mažesnis (Nilsson, 2019, p. 3). Pažymėtina, kad atitinkamas puslapių skaičius yra taikomas ir skaitmeniniams leidiniams (Bonus Copyright Access Colleges and..., 2022). Tai iš esmės, galima nukopijuoti 15 A4 formato puslapių iš vieno ir to paties skaitmeninio leidinio (pvz., elektroninės knygos) per vieną kalendorinį semestrą vienam studentui. Antra sąlyga yra ta, kad yra draudžiama daryti kopijas leidėjų išleistos privalomosios kurso literatūros, nors yra keletas išimčių, kai literatūroje yra pateikiami pavieniai kūriniai ir tik nedidelė dalis yra skirta pavyzdžiui egzamino užduočiai ar skaidrių pristatymui (Bonus Copyright Access Colleges and..., 2022).

Atitinkamai kyla klausimas ar tokia išplėstinė licencija yra pakankamai efektyvi švietimo srityje. Yra neabejotina, kad skaitmeniniai leidiniai ir internetas daro didžiulę įtaką švietime, suteikdami tiek studentams, tiek mokytojams naujų išteklių ir būdų, kaip juos pritaikyti, įskaitant ir nuotolinį mokymąsi. Yra nuomonių, kad išplėstinė kolektyvine licencija gali būti laikoma išimtinai tik spausdintinės medžiagos papildiniu, kai nėra

skaitmeninių išteklių (Nilsson, 2019, p. 3). Atitinkamai šiais laikais skaitmeniniai ištekliai nusveria spausdintinę literatūrą, todėl ir išplėstinės kolektyvinės licencijos taikymo vertė mažėja. Šio modelio licencijos vertė mažėja ir todėl, kad „skaitmeninės bibliotekos“ tampa vos ne pagrindine aukštojo mokslo dalimi, o ir kalbant apie priėjimą prie mokslinės literatūros duomenų bazių, išplėstinis kolektyvinis administravimas netenka savo svarbos, kadangi duomenų bazių licencijos šiuo atveju užima didesnę svarbą (bent jau ten, kur nėra atviros prieigos) (Nilsson, 2019, p. 2). Pažymėtina, kad spausdintinės medžiagos naudojimas vis mažėja, kadangi vis daugėja elektroninių išteklių, kurie yra naudojami aukštųjų mokyklų, tokiu būdu maksimaliai išnaudojant besikeičiančias technologijas. Universitetai, besispecializuojantys gamtos ir socialinių mokslų studijų programose, daugiausia naudoja skaitmeninę medžiagą, o kadangi išplėstinės kolektyvinės licencijos kaina priklauso nuo studentų skaičiaus, o ne nuo kopijų apimtys, jie moka tiek pat, kiek ir kiti universitetai, turintys humanitarinių mokslų programas, kur licencija labiau atitinka jų poreikius (Nilsson, 2019, p. 2). Iš esmės gaunasi taip, kad tokia sistema sukausto universitetų bibliotekas, kurios tokios licencijos negali atšaukti, o dėl tokios licencijos derybose universitetų padaliniai ir jų bibliotekos nedalyvauja, nes jų vardu Aukštojo mokslo sutartis sudaroma tarp „Bonus Copyroght Access“ ir Švedijos aukštojo mokslo asociacijos, todėl galima daryti išvadą, kad yra dedama mažai pastangų, atsižvelgti į tikrąjį naudojimą ar poreikį kopijuoti autorinių ir gretutinių teisių objektus praktikoje (Nilsson, 2019, p. 2). Darytina išvada, kad jeigu išplėstinis kolektyvinis administravimas nesugebės prisitaikyti prie tokių pokyčių, viso to pasekmė bus ta, kad šis modelis nesugebės pasiūlyti lankstumo ir teisinio tikrumo, nebent būtų taikomos tam tikros išimtys ir taip būtų prieita prie efektyvesnio tokio modelio pritaikymo.

Bendroji išplėstinė kolektyvinė licencija

Švedijos Literatūros ir meno kūrinių autorinių teisių įstatymo 42 h straipsnis apibrėžia bendrosios išplėstinės licencijos taikymą – „kiekvienas turi teisę specialiai apribotoje naudojimo srityje daryti kopijas arba padaryti viešai prieinamus kūrinius, kurie buvo pavišinti, ir kitais nei 42 straipsnio dalyse įvardintais atvejais, jeigu yra taikoma išplėstinė kolektyvinė licencija, o būtina naudojimo sąlyga yra ta, kad naudotojui pagal sutartį su organizacija yra suteikta teisė naudoti sutartyje nurodyto pobūdžio kūrinius, nepaisant to, kad kūrinių autoriams nėra atstovaujama pačios organizacijos“ (Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960), SWE, 729). Vadinasi, vertinant organizacijos reprezentatyvumą yra daroma nuoroda į bendrąsias nuostatas¹, reguliuojančias išplėstinį

---

¹ Švedijos Literatūros ir meno kūrinių autorinių teisių įstatymo 42 a straipsnis.

kolektyvinį administravimą. Taip pat, kaip atskiras konstruktas, bendroji išplėstinė kolektyvinė licencija nėra nukreipiama į konkrečios specifinės srities naudojimą, kaip pvz., švietimo sritis (Riis *et al.*, 2016, p. 6). Vadinasi kaip ir nurodyta įstatymo nuostatose, naudojimas yra galimas ir kitokiose srityse bei kitokiais būdais, svarbiausias momentas yra tas, kad naudotojui pagal sutartį su organizacija, privalo būti suteikta išplėstinė teisė naudoti tuos autorių kūrinius, net jeigu tų autorių kolektyvinė organizacija neatstovauja.

2.1.2 Danijos modelis

Iš visų Skandinavijos šalių, Danija yra ta šalis, kurioje išplėstinio kolektyvinio administravimo taikymas yra labiausiai išvystytas ir labiausiai pažengęs, atsižvelgiant į naujausius technologinius pokyčius, ko pasekoje naujausios išplėstinio kolektyvinio administravimo nuostatos siūlo lanksčiausias ir naujausias taisykles (Guibault, 2020, p. 237).

Iš esmės, Danijos Autorinių teisių įstatymas numato panašius kriterijus, kaip ir aptartas Švedijos Literatūros ir meno kūrinių autorių teisių įstatymas (The Consolidate Act on Copyright, (1995), LBK, 1144). Danijos Autorinių teisių įstatymo 50(1) straipsnis sako: „išplėstinė kolektyvine licencija <...> gali pasinaudoti naudotojai, sudarę sutartis dėl aptariamų kūrinių naudojimo su organizacija, apimanti didelį skaičių autorių tam tikroje kūrinių kategorijoje, naudojamų Danijoje“. Vienintelis skirtumas nuo Švedijos konstruojamo įstatymo normos aiškinimo yra tas, kad Danijos teisėje yra didesnis aiškumas dėl „didelio masto“ (ženklus) (dan. *væsentlig*) sąvokos. Danijos Kultūros ministerija vertina ir tvirtina kolektyvinės organizacijos reprezentatyvumą (Guibault, 2020, p. 237), kas įneša daugiau aiškumo, siekiant spręsti problemą, kuomet kelios organizacijos yra pajėgios administruoti tam tikrą autorių teisių sritį.

Išplėstinė kolektyvinė licencija atgaminimui edukacinėje veikloje (švietimo sritis)

Danijos Autorinių teisių įstatymo 13 straipsnis yra skirtas reguliuoti klausimus susijusius su išplėstinės kolektyvinės licencijos taikymu švietimo srityje. Kai tik šio modelio nuostatos buvo priimtos, pirmiausia jos apėmė tik analogų atgaminimą, tačiau laikui bėgant, atsiradus naujoms technologijoms, nuostatos buvo išplėtos, kad apimtų visas atgaminimo formas (nuskaitymą, atsisiuntimą bei kitus skaitmeninio atkūrimo būdus) (Gervais, 2006, p. 273). Pažymėtina, kad standartinės licencinės sutartys dėl atgaminimo švietimo tikslais yra sudarytos su didžiąja dauguma valstybinių švietimo įstaigų visuose

lygmenyse (apima tiek vidurinį, tiek aukštąjį mokslą ir kt.). Danijos kultūros ministerija yra įgaliojusi „Copydan Writing“ sudaryti sutartis, pagal išplėstinę kolektyvinio licencijavimo sistemą švietimo srityje, su kūrinių naudotojais ir yra keturios standartinės, pagrindinės sutarčių formos iš kurių gali būti pasirenkama, atsižvelgiant į mokymosi įstaigos specifinius poreikius, o t. y.:

- Pagrindinė: tik kopijavimas;
- Kursų paketai: tik kopijavimas ir teisė gaminti kursų paketus;
- Nuskaitymas: kopijavimas ir skenavimas;
- Nuskaitymas ir kursų paketai: kopijavimas, nuskaitymas ir teisės gaminti kursų paketus (Gervais, 2016, p. 273).

Pažymėtina, kad išvardintos sutarčių formos yra dažniausiai sutinkamos, tačiau gali būti įvairių tipų sutartys sudaromos su skirtingomis kopijavimo sistemomis ir tai dažniausiai yra sutarties šalių susitarimo objektas (Gervais, 2016, p. 273). Analizuojant standartinę švietimo srities dėl autorių teisėmis saugomo turinio kopijavimo sutartį, matyti, kad „Copydan Writing“ yra kultūros ministerijos patvirtina visų kategorijų autorių teisių turėtojų kolektyvinio administravimo organizacija, kuri pagal išplėstinę kolektyvinio licencijavimo sistemą turi teisę leisti kopijuoti paskelbtus kūrinius su tikslu, kad jie bus naudojami švietimo srityje pagal Danijos Autorinių teisių įstatymo 13 straipsnį bei leidžia išleistų kūrinių skaitmeninį kopijavimą vidiniam administraciniam naudojimui švietimo įstaigose remiantis Danijos Autorinių teisių įstatymo 50(2) straipsniu.

Kaip Švedijos teisėje, taip ir Danijos teisėje yra numatytos kopijavimo apimtys. Remiantis standartine švietimo srities sutartimi, dėl autorių teisėmis saugomo turinio kopijavimo, mokymosi tikslais, vienam mokiniui arba administravimo tikslais darbuotojui, per mokslo metus leidžiama kopijuoti iki 20% medžiagos bet ne daugiau kaip 50 puslapių iš vienos medžiagos vienam studentui per pusę metų (Standard Agreement for Universities Regarding..., 2022). Visada galima nukopijuoti keturis puslapius, nepriklausomai nuo medžiagos ilgio, pvz., norint nukopijuoti iš 6 puslapių knygelės, galima nukopijuoti 4 puslapius, nors 4 puslapiai sudaro daugiau nei 20% viso puslapių skaičiaus (Standard Agreement for Universities Regarding..., 2022). Šalia kopijavimo apimčių, yra numatyti apsaugos mechanizmai kaip, kad skaitmeninės kopijos gali būti saugomos slaptažodžiu apsaugotoje vidinėje švietimo įstaigos interneto erdvėje (intranetas), švietimo įstaiga privalo užtikrinti, kad vartotojai su saugoma skaitmenine medžiaga galėtų susipažinti tik naudodami slaptažodį bei švietimo įstaiga turi turėti galimybę nustatyti naudotojų, kurie turi arba turėjo prieigą prie medžiagos, skaičių (Standard Agreement for Universities

Regarding..., 2022). Detaliau nagrinėjant standartines sąlygas, pažymėtina, kad yra draudžiamas atskirų nuotraukų kopijavimas, o tam, kad galėtų būti kopijuojamos pavienės nuotraukos privalo būti sudaryta atskira išplėstinės kolektyvinės licencijos sutartis su „Copydan Visuals“ pagal Danijos Autorinių teisių įstatymo 24a straipsnį. Taip pat yra draudžiamas ir laikraščių skaitmeninis kopijavimas, laikraščius galima tik kopijuoti ir spausdinti, įskaitant spausdinimą iš interneto (Standard Agreement for Universities Regarding..., 2022).

Lyginant su Švedijos modeliu, galima rasti tam tikrus panašumus, kaip antai tam tikras nustatytas apimties skaičius, kiek galima vienam mokiniui mokymosi tikslais kopijuoti. Žinoma, skaičiai nežymiai skiriasi – Švedijoje galioja 15/15 taisyklė, o Danijoje kitokia taisyklė. Nagrinėjant sąlygas, pažymėtina, kad abejose šalyse yra pastebėtini draudimai, kaip kad garsinių ir vaizdinių nuotraukų draudimas atgaminti Švedijoje ir atskirų nuotraukų kopijavimas Danijoje. Vis dėlto, nors abiejų šalių išplėstinio kolektyvinio administravimo modeliai yra panašūs, darytina prielaida, kad Danijoje šis modelis būtent šioje srityje yra labiau organizuotas.

Bendroji išplėstinė kolektyvinė licencija

Kaip paskutinė išplėstinio kolektyvinio administravimo modelio instrumento detalė, Danijos Autorinių teisių įstatyme yra įvardijama bendroji išplėstinė kolektyvinė licencija (The Consolidate Act on Copyright, (1995), LBK, 1144). Ši „detalė“ yra kiek kitokio pobūdžio nei yra įprasta šiam modeliui, todėl, kad užuot nukreipusi į konkrečią taikomą sritį, ji yra kaip bendra nuostata, kurią galima taikyti tam tikrai apibrėžtai sričiai, nustatytai pačių šalių, derybų būdu. Pažymėtina, kad Danija buvo pirmoji šalis įsivedusi šį konstrukta 2008 metais ir parodė pavyzdį kitoms Skandinavijos šalims, tokioms kaip Norvegija ir Švedija (Riis *et al.*, 2016, p. 5).

Pačios diskusijos, kurios vedė į šią taisyklę, buvo pradėtos dėl būtinybės rasti sprendimus, kaip susidoroti su nenustatytų autorių kūriniais ir ypatingai sudaryti galimybę skaitmeninti „kultūros paveldą“ bibliotekose, muziejuose ir visuomeninėje Danijos transliavimo įmonėje (Riis *et al.*, 2010, p. 6). Tačiau rezultatas – sukurta bendra taisyklė, kurią galima naudoti kaip išplėstinio kolektyvinio administravimo papildymą ir visais atvejais, kai teisių turėtojų organizacijos ir naudotojai mano, kad išplėstinės kolektyvinės licencijos sutartis bus naudinga, gali susitarti dėl sąlygų ir taisyklės naudojimo (Riis *et al.*, 2010, p. 6). Atitinkamai galima teigti, kad šios taisyklės pagalba prieiga prie išplėstinio

kolektyvinio administravimo buvo praplėsta ir sprendimams dėl tokios taisyklės pritaikymo buvo palikta kolektyvinei organizacijai ir naudotojui susitarti asmeniškai.

Danijos Autorinių teisių įstatymo 50(2) straipsnis sako, kad „išplėsta kolektyvine licencija taip pat gali pasinaudoti naudotojai, kurie tam tikroje srityje yra sudarę sutartį dėl kūrinių naudojimo su organizacija, kurią sudaro daug tam tikros rūšies kūrinių, naudojamų Danijoje nurodytoje srityje, autorių.“. Šioje nuostatoje galima rasti ir reprezentatyvumo požymių bei atsisakymo galimybę. Be to, pažymėtina, kad 50(4) įstatymo straipsnis nurodo, kad Danijos Kultūros ministras privalo patvirtinti sutartis sudarančias organizacijas pagal šią normą (The Consolidate Act on Copyright, (1995), LBK, 1144). Darytina išvada, kad bendros išimtinės kolektyvinės licencijos buvimas sudaro prielaidas leisti sėkmingai reguliuoti skaitmeninių kūrinių atgaminimą, kuris šiais laikais turi ypatingą reikšmę.

2.2. „Atsisakymas“ kaip būtina išplėstinio kolektyvinio administravimo sąlyga

Nors atsisakymo mechanizmas yra įvardijamas kaip vienas pagrindinių išplėstinio kolektyvinio administravimo modelio bruožų, tačiau ne visose Skandinavijos šalyse tokia galimybė yra numatyta (Ficsor, 2016, p. 71). Kai kuriose Skandinavijos šalyse įstatymai, tam tikrose srityse, neapima galimybės atsisakyti tokio administravimo, kaip pavyzdžiui Danijoje ar Norvegijoje. Konflikto atveju, kūrinio autorius bus nukreipiamas į Tribunolą, kuris ir vertins šį klausimą (The Consolidate Act on Copyright, (1995), LBK, 1144). Atitinkamai kyla klausimas, ar atsisakymo mechanizmas yra apskritai patrauklus ir kokios priežastys gali rodyti, jog kai kurios Skandinavijos šalys neturi šio mechanizmo įsivedusios tam tikrose autorinių ir gretutinių teisių srityse. Taip pat, ar kūrinio autorius norėdamas atsisakyti administravimo arba kitaip tariant uždraudžiantis naudoti jo kūrinius yra pajėgus tą padaryti šiame modelyje. Pažymėtina, kad atsisakymo sistema yra susijusi su tuo ar autorius yra tinkamai informuotas apie tai, kad kolektyvinė organizacija atstovauja jo teises, kad yra galimybė atsisakyti tokio atstovavimo ir kad veiksmingai galėtų pasinaudoti šia savo teise (Ginsburg, 2017, p. 5).

Kalbant apie švietimo sritį, kurios buvo nagrinėjamos prie Švedijos ir Danijos skyrių, pažymėtina, kad šalių pozicijos dėl atsisakymo galimybės šioje srityje išsiskiria. Pavyzdžiui Danija švietimo srityje neturi atsisakymo mechanizmo autorinių ir gretutinių teisių subjektams (The Consolidate Act on Copyright, (1995), LBK, 1144). Danijos Autorinių teisių įstatymo 13 straipsnis numato tik bendras normas, dėl tokios licencijos

taikymo švietimo srityje. Minėto straipsnio 5 dalis nurodo, kad jeigu kyla ginčų ar kolektyvinė organizacija yra įgaliota sudaryti sutartis, ar organizacija siūlo nesąžiningas sąlygas, tai kiekviena sutarties šalis gali ginčytis Autorių teisių tribunole (angl. *Copyright License Tribunal*), tačiau ir tai, šio teismo kompetencija apsiriboja tik klausimais dėl sutarties sąlygų ir užmokesčio dydžio nustatymo (Foged, 2015 p. 19). Vienintelis atvejis, kuomet galima uždrausti skaitmeninį, administracinį naudojimą švietimo įstaigose bei egzaminų užduočių naudojimą, kurios yra pateiktos viešai švietimo įstaigos mokymosi platformoje – tą gali padaryti licencijos turėtojas – pati švietimo įstaiga, remiantis Danijos Autorinių teisių įstatymo 50 straipsnio 2 dalies ir Danijos Kultūros ministerijos patvirtinimais.

Atitinkamai, Švedijoje yra priešinga situacija ir čia atsisakymo mechanizmas galioja ir yra taikomas. Švedijos Literatūros ir meno kūrinių autorių teisių įstatymo 42 c straipsnyje yra teigiama, kad šio straipsnio nuostatos yra netaikomos, jeigu autorius kažkuriai iš sutarties šalių uždraudė atgaminti kūrinių (Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960), SWE, 729). Vadinasi, atsisakymas gali būti pareikštas tiek organizacijai, tiek ir naudotojui ir tokiu atveju tai bus pakankamas būdas atsisakyti tokios administravimo sistemos. Pagrindinis skirtumas nuo Danijos modelio yra tas, kad Švedijos Autorinių teisių įstatymo normose yra aiškiai nurodyta, kad autorius gali pareikšti prieštaravimą dėl kūrinių naudojimo, ko nėra Danijos Autorinių teisių įstatyme. Taip pat skiriasi ir kas gali pareikšti draudimą naudoti kūrinių – Švedijos atveju pats teisių turėtojas (autorius), Danijos – licencijos turėtojas.

Atitinkamai, galima daryti išvadą, kad bet kokia atsisakymo sistema turėtų ne tik tinkamai informuoti, kad 1) pasiektų didžiausią paveiktų autorių skaičių ir 2) aiškiai paaiškintų, kokiomis teisėmis kolektyvinė administravimo organizacija naudojasi ir kokiais tikslais, bet taip pat turėtų 3) leisti kuo pigiau ir paprasčiau kūrinių autoriui informuoti kolektyvinę administravimo organizaciją apie reikiamą atsisakymą (Ginsburg, 2017, p. 6).

3. JUNG TINĖS KARALYSTĖS PATIRTIS SU IŠPLĖSTINIŲ KOLEKTYVINIU ADMINISTRAVIMU

Išplėstinio kolektyvinio administravimo prielaidos Jungtinėje Karalystėje prasidėjo 2011 metais su profesoriaus Ian Hargreaves publikuota apžvalga „Skaitmeninė galimybė“, kur buvo išreikšta rekomendacija įvesti šį modelį Jungtinėje Karalystėje (Hargreaves, 2011, p. 36). Publikacijoje buvo išreikštas susirūpinimas, kad reikalingas skubus ir veiksmingas būdas, kaip „kuo paprastesniu būdu būtų galima licencijuoti kūrinių rinkinius, kad būtų galima sumažinti sandorių patiriamas išlaidas“, kadangi esant skaitmeninėms technologijoms, leidžiančioms masiškai skaitmeninti nacionalinių bibliotekų, BBC archyvo, privačių kolekcijų turinį, tuo negalima pasinaudoti vien dėl išlaidų, patiriamų sudarant licencines sutartis (Hargreaves, 2011, p. 37). Atitinkamai, rengiamas įstatymo projektas ir vykusios konsultacijos dėl išplėstinio kolektyvinio administravimo modelio, galiausiai privedė prie to, kad Didžiosios Britanijos Vyriausybė 2013 m. įtraukė išplėstinį kolektyvinį licencijavimą į Jungtinės Karalystės Autorinių teisių įstatymą kaip Įmonių ir reguliavimo reformos akto dalį. Vėliau 2014 m. Autorių teisių ir teisių į atlikimus (išplėstinės kolektyvinės licencijos) nuostatai įgyvendino pirminius su išplėstinio kolektyvinio administravimu susijusius teisės aktus, esančius 2013 m. Įmonių ir reguliavimo reformos įstatyme (Enterprise and Regulatory Reform Act 2013) (Background paper on extended..., 2018). Dar konsultacijų stadijoje, tokio modelio pasiūlymai Jungtinėje Karalystėje buvo priimti labai priešišškai iš autorių pusės, tad matyt nenuostabu, kad po tokio modelio įtvirtinimo prireikė trejų metų, kol pirmoji kolektyvinė organizacija kreipėsi dėl veikimo „išplėstinio režimu“ ir teikė paraišką siūlyti licencijas ne narių kūriniams (Background paper on extended..., 2018).

Atitinkamai galima kelti klausimą, kodėl toks modelis, pripažįstamas, kaip vienu patraukliausiu administruojant autorines ir gretutines teises, sulaukė tokio didelio pasipriešinimo Jungtinėje Karalystėje? Atsakymas būtų labai paprastas – dėl savo kompleksiskumo. Jungtinės Karalystės Intelektinės nuosavybės biuro organizuotų daugkartinių rašytinių ir gyvų konsultacijų pasekmė buvo kūrinių autorių išreikštas susirūpinimas, kad bet kas savavališkai sumokėjęs mokestį už kūrinio naudojimą, tą kūrinių naudą kaip norės bei atitinkamai kolektyvinės administravimo organizacijos sudarinės bet kokios rūšies licencijas su bet kuriuo, potencialiu klientu (Background paper on extended..., 2018). Viena iš priešiškesnių nusiteikusių grupių buvo „Stop 43“, atstovaujanti fotografams. Jų nuomone, išplėstinis kolektyvinis administravimas pakeičia tiesiogines licencijas. Jų nuomone, pagrindinė modelio problema yra ta, kad modelis apima ne tik

nenustatytos kilmės kūrinius, bet ir jau žinomus, ko pasėkoje kūrėjas net nežino, kad yra licencijuojamas, neturi galimybės patvirtinti ar apriboti kūrinio naudojimą bei neturi galimybės derėtis dėl užmokesčio dydžio, kuris bus nustatomas pagal organizaciją ir veikiausiai pagal rinkos kainą (Stop confiscation of your..., 2013). Tačiau toks manymas prieštarauja pačio modelio esmei. Esant šiam modeliui, kūrėjas gali gauti atlygį už veiklą, kai teisių turėtojų skaičius yra toks didelis, kad licencijavimas „vienas prieš vieną“ yra praktiškai neįmanomas (Background paper on extended..., 2018). Atitinkamai gerai nesusipažinus su išplėstinio kolektyvinio administravimo modelio esme, galima greitai susidaryti klaidingą ir priešingą nuomonę apie šį modelį.

Vienas iš didžiausių skirtumų tarp Skandinavijos šalių modelio ir Jungtinės Karalystės yra tas, kad pastaroji savo teisės sistemoje yra įsitvirtinusi „bendrąją išplėstinę kolektyvinę licenciją“, priešingai nei aptartos Skandinavijos šalys (Danija ir Švedija), kur pastaroji buvo priimta paskutinė. Lyginant „bendrąją išplėstinę kolektyvinę licenciją“ Jungtinėje Karalystėje ir Skandinavijos šalyse yra matoma, kad jos skiriasi. Kaip minėta prie Skandinavijos šalių skyriaus, ten bendroji išplėstinė kolektyvinė licencija turi suteikti šalims galimybę sudaryti susitarimą, kurio galiojimas būtų pratęstas dėl tam tikrų naudojimo būdų, kurie nėra aptarti, kaip galimi išplėstinio kolektyvinio administravimo būdai. Jungtinėje Karalystėje pasirinktas bendrosios išplėstinės kolektyvinės licencijos būdas yra visiškai priešingas – bet kuri išplėstinio kolektyvinio administravimo schema yra vykdoma pagal tuos pačius, bendruosius modelio nuostatus (Copyright, Designs and Patents Act (1988), TSO, 48).

3.1. Autorių teisių ir teisių į pasirodymus (išplėstinė kolektyvinė licencija) nuostatai (reglamentas)

Pagrindinis teisės aktas, reguliuojantis Jungtinėje Karalystėje intelektinės nuosavybės klausimus, yra Autorių teisių, patentų ir dizaino įstatymas. Būtent šiame įstatyme yra pagrindinės nuostatos susijusios su išplėstiniu kolektyviniu administravimu. Įstatymo 116B straipsnis nurodo, kad „Valstybės Sekretorius teisės aktais gali numatyti, kad licencijas išduodanti institucija, kuri pagal priimtus nuostatus kreipėsi į Valstybės Sekretorių, būtų įgaliota išduoti autorinių teisių licencijas kūriniams, kurių autorių teisės nepriklauso įstaigai, kurio vardu ši veikia.“ Tokiame įgaliojime turi būti numatyta, kokiam kūriniui jis taikomas (jo rūšis) bei autorių teisių ribojami veiksmai, kuriuos licencijas išduodanti institucija yra įgaliota licencijuoti (Copyright, Designs and Patents Act (1988), TSO, 48).

Pažymėtina, kad įstatymo 116B straipsnyje minėti nuostatai turi numatyti, kad autorių teisių savininkas turi teisę apriboti arba netaikyti licencijų išdavimo pagal nuostatus, taip pat, kad bet kokia licencija nesuteiktų išskirtinių teisių (Copyright, Designs and Patents Act (1988), TSO, 48). Šiuo atveju daroma nuoroda į nuostatus, kur turi būti detalizuojamas atsisakymo mechanizmas, išreiškiant autoriaus laisvę ir apimtį, pasirenkant ar organizacija administruos jo teises ar ne. Vadinasi, remiantis pagrindiniais išplėstinio kolektyvinio administravimo požymiais, apibūdintas autorių ir gretutinių teisių administravimo modelis išties yra išplėstinis kolektyvinis administravimas, kadangi yra matomas atsisakymo mechanizmas bei imperatyvus užtikrinimas, kad naudotojai yra traktuojami vienodai, t. y. sutarties sąlygos kiekvienam taikomos vienodos.

Autorių teisių, dizaino ir patentų įstatymo 116B straipsnyje minimi „nuostatai“ yra minėti 2014 metais priimti Autorių teisių ir teisių į pasirodymus (išplėstinė kolektyvinė licencija) nuostatai. Pažymėtina, kad patys nuostatai nustato kolektyvinių administravimo institucijų, norinčių naudoti išplėstinę kolektyvinę licenciją, leidimų išdavimo tvarką (The Copyright and Rights in Performances (Extended Collective Licensing) Regulations (2014), legislation.gov.uk., 2588). Vis dėlto, pačių nuostatų patvirtinimas buvo iškeltas dėl vienos iš priežasčių, kad licencijos turėtojui nereiktų sudarinėti daug individualių sutarčių su teisių turėtojais, kurie nėra kolektyvinės organizacijos nariais, o ir nesugebėjimas ar nenoras sudaryti tokias sutartis sudaro prielaidas „piratavimui“, ko pasėkoje kūrinių autoriai negauna jokio užmokesčio už savo kūrinių naudojimą. Būtent šių nuostatų sukurta sistema turėtų leisti kolektyvinio administravimo organizacijoms teikti paraiškas dėl dalies arba visų licencijų, o jeigu paraiškos bus patvirtintos, jos galės sureguliuoti savo verslo modelius, kad šie veiktų išplėstinio kolektyvinio administravimo būdu (Explanatory memorandum to the..., 2014).

Autorių teisių ir teisių į pasirodymus (išplėstinė kolektyvinė licencija) nuostatų 4 straipsnis nurodo mechanizmą, koku principu veikia leidimų išdavimo tvarka norint vykdyti išplėstinį kolektyvinio licencijavimo modelį. Iš esmės, valstybės institucija, šiuo atveju Valstybės Sekretorius, tvirtina licencijas išduodančias įstaigas (organizacijas), kurios nori vykdyti išplėstinio kolektyvinio administravimo modelį, o tokia organizacija, teikdama paraišką turi nurodyti naudojimo apimtis ir naudojamų kūrinių tipus. Jeigu leidimas organizacijai yra išduodamas, ši privalo laikytis išduodame leidime esančių sąlygų ir tą darant gali licencijuoti visas teises pagal šį modelį (The Copyright and Rights in Performances (Extended Collective Licensing) Regulations (2014), legislation.gov.uk., 2588). Pažymėtina, kad Valstybės Sekretoriaus išduotas leidimas vykdyti aptariamą modelį

yra terminuotas – jis suteikiamas penkiems metams nuo išdavimo datos (The Copyright and Rights in Performances (Extended Collective Licensing) Regulations (2014), legislation.gov.uk., 2588).

Atitinkama kolektyvinė organizacija (norinti gauti leidimą sudaryti išplėstines kolektyvines licencijas) privalo įrodyti reikšmingą (angl. *significant*) atstovavimą pagal išplėstinio kolektyvinio licencijavimo schemoje numatomų darbų tipą bei turi įrodyti, kad teisių turėtojai, kurie nėra organizacijos nariai, bus tinkamai apsaugoti pagal atsisakymo susitarimus, schemas viešinimo tvarką, o ir pelno paskirstymas, susisiekiant su ne nariais, yra tinkami šiai licencijavimo schemai (The Copyright and Rights in Performances (Extended Collective Licensing) Regulations (2014), legislation.gov.uk., 2588). Nuostatų 4(4)(b) straipsnis detalai nepateikia reikšmingo atstovavimo sampratos, tačiau darytina išvada, kad kolektyvinė administravimo organizacija šiuo atveju turi turėti daugelio teisių turėtojų, kurių kūriniai yra išplėstinio kolektyvinio administravimo sistemos objektai, teises (The Copyright and Rights in Performances (Extended Collective Licensing) Regulations (2014), legislation.gov.uk., 2588). Iš esmės, kolektyvinė administravimo organizacija atstovauja reikšmingą skaičių teisių turėtojų, kai ši turi tiesioginį ir aiškų teisių turėtojo įgaliojimą. Toks įgaliojimas šiuo atveju yra galimas teisių perleidimo ar kitokiu sutartiniu būdu. Atitinkamai, pažymėtina, kad nuostatų 5(1)(i) straipsnis įpareigoja kolektyvines organizacijas, teikiant paraiškas, pateikti įrodymus dėl savo reikšmingo atstovavimo. To siekiama todėl, kad tokiu būdu galima suprasti koks skaičius ne organizacijos narių yra administruojamas. Reikšmingo atstovavimo nebus, jeigu kolektyvinio administravimo organizacijos nežinos ne narių skaičiaus išplėstoje administravimo srityje (Background paper on extended..., 2018). Pažymėtina, kad tam tikrais atvejais įrodyti reikšmingą atstovavimą gali būti sunku, o kitais atvejais ne. Pastarojo pavyzdys – išduodant muzikos licenciją – kaip narystės sąlygos įrodymą iš kolektyvinės administravimo organizacijos yra reikalaujama pateikti teisėto kai kurių teisių perdavimo arba perleidimo faktą; jei galima įrodyti, kad kolektyvinio administravimo organizacija atstovauja didžiajai daugumai teisių turėtojų šiame sektoriuje, tai patvirtintų atvejį, kad konkrečios išplėstinio kolektyvinio administravimo schemas, remiančios tas teises atveju, kolektyvinio administravimo organizacija reikšmingai atstovauja paveiktiems teisių turėtojams (Background paper on extended..., 2018). Vis dėlto, reikšmingas atstovavimas yra priklausomas nuo konkretaus autorinių ir gretutinių teisių sektoriaus.

Be minėtos teikiamos informacijos, organizacija privalo nurodyti teisių turėtojų skaičių (kurie atsisakė šios schemos bei kurie nepateks į licencijavimo schemą, nes šalys taip susitarė, o taip pat turi būti nurodytas skaičius kūrinių į kuriuos atlikėjai turi teises), licencinės sutarties sąlygų kopiją, numatoma platinimo ir viešinimo politiką ir kt. (The Copyright and Rights in Performances (Extended Collective Licensing) Regulations (2014), legislation.gov.uk., 2588).

Kaip papildomi „saugos“ veiksniai nagrinėjamuose nuostatuose yra susiję su pačiu atlyginimo mokėjimu. Autoriai, kurie nėra organizacijos nariai, turi trejų metų laikotarpį nuo finansinių metų pabaigos, per kuriuos jie gali pateikti įrodymus apie pagrįstą atlyginimą arba kūrinio naudojimo lygį, kad gautų atlyginimą už jo kūrinio naudojimą (The Copyright and Rights in Performances (Extended Collective Licensing) Regulations (2014), legislation.gov.uk., 2588). Taip pat yra nustatytas aštuonerių metų laikotarpis, kuomet bet kokie nepareikalauti mokesčiai, iš autoriaus pusės, Valstybės Sekretoriaus gali būti nuspręsti panaudoti socialinei, kultūrinei ar edukacinei veiklai, skirtai ne narių teisių turėtojams finansuoti (The Copyright and Rights in Performances (Extended Collective Licensing) Regulations (2014), legislation.gov.uk., 2588).

Lyginant su Skandinavijos modeliu, galima būtų susidaryti įspūdį, kad būtent Skandinavijos šalyse liberalizmas yra įsitvirtinęs labiau negu Jungtinėje Karalystėje. Tokia išvada susidaro todėl, kad analizuojant teisės aktus pastebėtina, kad Jungtinėje Karalystėje kiekviename žingsnyje dalyvauja Valstybės Sekretorius – nuo paraiškos pateikimo iki jos atnaujinimo ir peržiūrėjimo. Žinoma, visa tai sukuria saugumo ir stabilumo jausmą patiems autorinių ar gretutinių teisių turėtojams, tačiau tai yra pagrindinis skirtumas nuo aptartų Skandinavijos šalių, kur vyrauja lankstumas ir laisva derybų galia. Vis dėlto manytina, kad pristatant visiškai naują licencijavimo modelį šalyje, kuri tokio modelio prieš tai neturėjo, yra būtini tam tikri saugikliai, kad nebūtų pelnomasi iš tokių licencijų, todėl Valstybės Sekretoriaus dalyvavimas šiuo atveju yra pateisinamas.

Išplėstinė kolektyvinė licencija švietimo srityje

Kaip ir minėta aukščiau, Jungtinė Karalystė savo teisėje yra įtvirtinusi bendrą išplėstinę kolektyvinę licenciją ir nėra teisės aktuose nurodžiusi konkrečių naudojimo sričių, kaip antai Švedija ar Danija (Tryggvadóttir, 2018, p. 524). Vadinasi, analizuojant atitinkamą sritį, kurioje naudojami autorinių ar gretutinių teisių kūriniai, turi būti daroma atskira analizė, kaip tokiu atveju yra pritaikomas išplėstinis kolektyvinis administravimas.

Norint kopijuoti, nuskaityti ar pakartotinai naudoti turinį iš žurnalų, knygų, elektroninių leidinių švietimo srityje, o taip pat ir įmonėse ir viešajame sektoriuje, Jungtinėje Karalystėje prireiks Autorinių teisių licencijavimo agentūros (angl. *Copyright Licensing Agency*) licencijos. Pažymėtina, kad ši organizacija licencijas išduoda Leidėjų licencijavimo paslaugų organizacijos (angl. *Publishers' Licensing Services*), Autorių licencijavimo ir kolektyvinio teisių administravimo draugijos (angl. *Authors' Licensing and Collecting Society*), Dizaino ir menininkų kolektyvinių teisių asociacijos (angl. *Design and Artists Collecting Society*) ir Paveikslėlių pramonės kolektyvinės organizacijos veiksmingam licencijavimui (angl. *Picture Industry Collecting Society for Effective Licensing*) vardu (Licensing bodies and collective..., 2016). Kaip minėta anksčiau, organizacija, norinti vykdyti išplėstinę kolektyvinę licencijavimo schemą, privalo pateikti prašymą, kuris yra svarstomas ir jeigu jis yra patvirtinamas, tokiu atveju ši gali vykdyti tokią licencijavimo schemą. Atitinkamai, Autorinių teisių licencijavimo agentūra 2017 metais pateikė prašymą dėl išplėstinio kolektyvinio licencijavimo schemos vykdymo (CLA applies for extended..., 2017). Vis dėlto, po pusės metų, agentūra tokį prašymą atsiėmė, motyvuodama besikeičiančia Europos Sąjungos teisine sistema, kuri gali turėti įtakos nacionalinių išplėstinių kolektyvinių licencijų sistemų reguliavimui, o ir agentūros prioritetą lieka aiškios ir suprantamos sistemos taikymas (CLA'S application for extended..., 2018). Aiškios ir suprantamos sistemos taikymas šiuo atveju yra savanoriškas kolektyvinis administravimas. Pagal šį modelį, Autorinių teisių licencijavimo agentūra išduoda licencijas kopijuoti turinį autorių teisių savininkų, suteikusių įgaliojimus, vardu. Įgaliojimas yra gaunamas per Leidėjų licencijavimo paslaugų organizaciją ir Autorių rinkimo ir licencijavimo draugiją (angl. *The Authors Collecting and Licensing Society* (ALCS) bei kitus autorių teisių savininkus ar atstovus (Licensing bodies and collective..., 2016).

Vis dėlto, analizuojant licencinės sutarties sąlygas su aukštosiomis mokyklomis, galima pastebėti tam tikrus panašumus į Skandinavijoje siūlomas licencijas su išplėstiniu efektu. Standartinėje sutartyje dėl licencijos aukštosioms mokykloms, įdėmiai išsiskaičius į apibrėžimus, „foto kopijavimui licencijuojama medžiaga“ apima visas originalias išleistas knygas, teisės aktus, periodinius leidinius ir žurnalus, kurias apima autorių teises spausdintiniu būdu atitinkamose teritorijose, išskyrus tai, kas nurodyta skiltyse „neįtraukti kūriniai“ (Higher Education Licence, 2022). Atitinkamai įvardijami „neįtraukti kūriniai“ yra tie individualūs kūriniai, kurie Autorinių teisių licencijavimo agentūros tinklapyje arba kitomis elektroninėmis priemonėmis, kontroliuojamomis Autorinių teisių licencijavimo

agentūros vardu, yra identifikuojami, kaip neištrauktini pagal licencinę sutartį su aukštąja mokykla (Higher Education Licence, 2022). Tokie darbai yra įvardijami pačioje agentūros svetainėje, t. y. spausdintina muzika (įskaitant žodžius), žemėlapiai ir diagramos, laikraščiai, darbo knygelės, kortelės, užduočių lapai bei kūriniai, kuriuos autorių teisių savininkai aiškiai uždraudė kopijuoti (šiuo atveju yra atskira tinklapio nuoroda su pateiktu sąrašu autorių, kurie neištraukė savo darbų). Agentūra informuoja, kad norint kopijuoti darbus, kurie yra neištraukti, reikalinga susisiekti su autoriumi individualiai ir tokiu būdu gauti leidimą. Skamba labai panašiai kaip ir Švedijoje, todėl, kad ten irgi išduota licencija neapima garso ir judančių nuotraukų (Background paper on extended..., 2018). Atitinkamai Danijoje, laikraščių skaitmeninis kopijavimas irgi nepatenka po išduodama licencija aukštosioms mokykloms (What and how much..., 2022).

Atitinkamai pastebėtina, kad dabartinė Jungtinės Karalystės schema yra ganėtinai problematiška, kadangi yra reikalinga identifikuoti pvz., knygas universitetų bibliotekose, kurios galbūt nėra įtrauktos į agentūros sąrašą (registrą), ko pasėkoje kūriniai, kurie gali būti kopijuojami pagal dabartinę licenciją turi didesnę išimčių sritį ir įžvelgiamas priešingas tikslas nei kam savanoriškas kolektyvinis administravimas yra skirtas. Vadinas, darytina išvada, kad išplėstinė kolektyvinė licencijavimo schema Jungtinėje Karalystėje, ypač švietimo srityje, būtų buvusi labai naudinga, kadangi esant saugiam ir prižiūrimam režimui, koks numatytas dabartiniame reguliavime, būtų pašalinama rizika dėl autorių teisių pažeidžiamų kūrinių ir ši rizika būtų pakeista teisiniu tikrumu bei repertuaro padidėjimu, kas suteiktų naudą patiems naudotojams. Atsižvelgiant į tai, kad iki šiol švietimo srityje kolektyvinis administravimas veikia tarsi su išplėstinio kolektyvinio administravimo efektu be įstatyminės normos, vargu ar įstatyminių nuostatų įvedimas įtvirtinant išplėstinį kolektyvinį administravimą padidins susidomėjimą šiuo modeliu šioje šalyje. Vis dėlto, Skandinavijos šalims prirėkė beveik 60 metų, kad toks modelis būtų išstobulintas ir prigyty, todėl ateityje modelio prigijimas Jungtinėje Karalystėje, galėtų būti sėkmingai pritaikomas praktikoje.

3.2. „Atsisakymo“ mechanizmas Jungtinės Karalystės teisėje

Visų pirma, pažymėtina, kad lyginant Skandinavijos šalis ir Jungtinę Karalystę dėl atsisakymo mechanizmo sureguliuavimo įstatymo normose, Jungtinė Karalystė šiuo atveju pralenkia Skandinavijos šalis savo įstatymo normų detalumu. Autorinių teisių ir teisių į pasirodymus (išplėstinė kolektyvinė licencija) nuostatų 16 straipsnis, kuris išimtinai skirtas sureguliuoti atsisakymo mechanizmą susideda iš 6 dalių. Pagrindiniai momentai yra tokie, kad organizacija turi turėti sąrašą (registrą), kuriame yra nurodyti autoriai, kurie atsisakė tokio administravimo ir darbai, dėl kurių yra atsisakyta tokio administravimo (The Copyright and Rights in Performances (Extended Collective Licensing) Regulations (2014), legislation.gov.uk., 2588). Vadinasi, autorius, nenorėdamas, kad jo teises administruotų kolektyvinė organizacija, pvz., Autorinių teisių licencijavimo agentūra, tokiai agentūrai turėtų pateikti savo vardą, pavardę ir kūrinius, jeigu atsisakymas teikiamas tik dėl dalies jų. Atitinkamai per 14 dienų nuo tokio atsisakymo pranešimo gavimo organizacija turi patvirtinti, kad gavo tokį atsisakymo pranešimą. Tuomet informuoja ne narių apie datą, nuo kurios įsigalioja autoriaus atsisakymas, informuoja visus licencijos turėtojus, kad buvo pateiktas atsisakymas, nurodant licencijos galiojimo pabaigos datą ir turi atnaujinti minėtą atsisakusių autorių/darbu sąrašą (The Copyright and Rights in Performances (Extended Collective Licensing) Regulations (2014), legislation.gov.uk., 2588).

Vienas iš skirtumų pastebėtinų tarp Skandinavijos šalių ir Jungtinės Karalystės, tai, kad pastarojoje yra numatytas licencijos galiojimo terminas įstatymiškai, kuris yra 6 mėnesiai, nuo dienos, kuomet organizacija gavo pranešimą dėl atsisakymo ir 9 mėnesiai, kuomet licencijos turėtojas yra šveitimo įstaiga, o kolektyvinė organizacija paprašė Valstybės Sekretoriaus leidimo dėl tokio termino suteikimo (The Copyright and Rights in Performances (Extended Collective Licensing) Regulations (2014), legislation.gov.uk., 2588). Tai yra pakankamai įdomi formuluotė, kadangi sistemiškai analizuojant Skandinavijos šalių teisės aktus, panašios nuostatos nerastume.

Atitinkamai, ne nario teisė atsisakyti tokio administravimo yra absoliuti. Tai leidžia asmeniui, kuris nėra narys, pasitraukti iš schemos tiek prieš, tiek po jos pradžios. Siekdama palengvinti atsisakymą, kolektyvinio teisių administravimo asociacija turi parodyti, kaip ji įspės ne narius apie schemos taikymą (šis etapas dažniausiai sutinkamas paraiškos teikimo momentu, kuomet yra tikimasi, kad kolektyvinės organizacijos nurodys, kokių būdu jos ketina informuoti autorius ne narius, nors imperatyvaus reikalavimo nėra). Vis dėlto

kolektyvinio teisių administravimo organizacijos privalo dėti pagrįstas pastangas, kad surastų ir užtikrintų, kad ne nariai gautų atlygį už jų kūrinių naudojimą, o tokios organizacijų pastangos bus įvertintos paraiškų atnaujinimo ir procesų peržiūros metu (That the Grand Committee do..., 2014).

4. KOLEKTYVINIO ADMINISTRAVIMO MODELIAI LIETUVOJE

Kaip minėta pirmojoje darbo dalyje, Lietuvoje imperatyviai yra įtvirtinti du kolektyvinio administravimo modeliai – privalomas ir savanoriškas. Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (toliau – ATGTĮ) 65 straipsnio 2 dalis numato atvejus, kurių metu yra taikomas privalomojo kolektyvinio administravimo modelis (šie atvejai aptarti pirmojoje darbo dalyje). Vis dėlto šalia savanoriško ir privalomojo kolektyvinio administravimo galima išskirti ir individualų teisių administravimą, kurio struktūrinė sudedamoji dalis yra pakankamai laisvas disponavimas išimtinėmis teisėmis (Birštonas *et al.*, 2021, p. 42). Atitinkamai, autorius gali pasirinkti ar įgyvendins savo teises individualiai, ar perleis šias teises kitiems asmenims (pavyzdžiui, leidėjams), ar nenorėdamas įgyvendinti savo teisių individualiai ar neturėdamas realių individualaus įgyvendinimo galimybių (tarkime dėl silpnos derybinės padėties) savanoriškai suteiks administruoti kolektyvinei administravimo organizacijai (Birštonas *et al.*, 2021, p. 42). Žinoma, reiktų daryti atskyrimą tarp individualaus ir savanoriško kolektyvinio administravimo, nes tai nėra sinonimai, vis dėlto šie du būdai tarpusavyje puikiai dera ir dažnu atveju yra naudojami kartu (Birštonas *et al.*, 2021, p. 42). Aptariamas individualus teisių įgyvendinimas paprastai yra labiau naudingas asmenims, tiesiogiai sudarantiems sutartis su autoriais bei atlikėjais (pavyzdžiui, leidėjams, audiovizualinių kūrinių prodiuseriams, fonogramų gamintojams), nes leidžia pastariesiems įgyti visas ar bent daugumą teisių, susijusių su tolesniu kūrinio ar atlikimo naudojimu. Tačiau naudotojams, kurie tiesioginių sutartinių santykių su autoriais ir atlikėjais neturi ir, ypač, masinio kūrinių naudojimo atveju toks teisių įgyvendinimas kaip tik labai varžo kūrinių naudojimą (Birštonas *et al.*, 2021, p. 43), todėl šiuo atveju tenka ieškoti kitų būdų administruoti autorines ir gretutines teises, kaip kad pasitelkiamas privalomas arba išplėstinis kolektyvinsi administravimas.

Šiai dienai, Lietuvoje į kolektyvinio administravimo organizacijų sąrašą yra įtrauktos keturios kolektyvinio administravimo organizacijos: asociacija LATGA, administruojanti Lietuvos ir užsienio autorių teises, Lietuvos gretutinių teisių asociacija AGATA, skirta administruoti atlikėjų ir fonogramų gamintojų teises, audiovizualinių kūrinių autorių teisių asociacija (AVAKA), kurios tikslas yra įgyvendinti teises į audiovizualinius kūrinius tose srityse, kuriose audiovizualinių kūrinių teisių turėtojai iki šiol nebuvo atstovaujami ir Gretutinių teisių asociacija GRETA, kolektyviai administruojanti gretutines teises (Lietuvos Respublikos kultūros ministerija..., 2021).

4.1 Savanoriško ir privalomo kolektyvinio administravimo modelių apimtis Lietuvos teisėje

ATGTĮ 65 straipsnio 1 dalis numato panaudojimo sritis, kurioms esant teisių turėtojas savanoriškai gali perleisti savo teises administruoti kolektyvinei organizacijai. Bendriausia prasme, savanoriškas kolektyvinis administravimas gali būti apibrėžiamas, kuomet teisių turėtojai savo sprendimu perduoda teisių įgyvendinimą kolektyvinio administravimo organizacijai, ir panaudojimo sritys kaip ir ATGTĮ įstatymo nuostatose nėra ribojančios ir apima tiek muzikos, meno kūrinių ir kitas sritis (Birštonas *et al.*, 2021, p. 45). Savanoriškas kolektyvinis administravimas yra alternatyva individualiam teisių įgyvendinimui, kadangi savo teises perdavus administruoti kolektyvinei organizacijai, autorius ar atlikėjas perduotų teisių pats įgyvendinti nebegali, tačiau kaip minėta aukščiau, šie du teisių administravimo būdai vienas kitą papildo – autorius ar atlikėjas gali dalį savo teisių ar teises į dalį kūrinių ar atlikimų perduoti administruoti kolektyvinei administravimo organizacijai, o dalį įgyvendinti pats. (Birštonas *et al.*, 2021, p. 45). O taip pat yra galimybė perdavus administruoti savo teises organizacijai, tai atšaukti ir savo teises administruoti vėl individualiai.

Yra neginčijama, kad savanoriškas kolektyvinis administravimas yra autorių ir atlikėjų atveju labai lankstus ir patrauklus, vis dėlto naudotojų požiūriu jis yra labiau problematiškas, nepaisant to, kad naudotojai jį vertina palankiai (Birštonas *et al.*, 2021, p. 45). Vienoje byloje ir buvo kilęs ginčas, dėl kompensacinio atlyginimo priteisimo, kuomet asociacija NATA siekė įrodyti, kad buvo naudojami jos administruojamo repertuaro kūriniai, o atsakovas gynėsi teigdamas, kad „Nuolatinė autorių teisių subjektų su savo kontroliuojamais repertuarais migracija tarp kolektyvinio administravimo asociacijų dar labiau apsunkina atsakovo galimybes tiksliai žinoti, kokie muzikos kūriniai yra administruojami ieškovo.“ (Vilniaus apygardos teismas 2016 m. liepos 12 d. sprendimas civilinėje byloje e2-4304-431/2016). Todėl darytina išvada, kuomet kolektyvinė organizacija neadministruoja visų teisių, tai sukelia potencialią riziką kūrinių ir atlikimų naudotojams, jog net sudarius sutartį su viena organizacija, visos teisės nebuvo gautos, todėl gali likti poreikis sudaryti papildomas sutartis su kitomis organizacijomis ar netgi atskirai su teisių turėtojais, ko pasėkoje išlieka rizika dėl teisių pažeidimo (Birštonas *et al.*, 2021, p. 45). Atitinkamai darytina išvada, kad savanorišką kolektyvinį administravimą pakeitus išplėstiniu kolektyviniu administravimu, rizika dėl teisių pažeidimo išnyktų, kadangi autorių ir atlikėjų teisės tokiu būdu būtų užtikrinamos efektyviau.

Dabartinis teisinis reguliavimas numato penkis atvejus, kuriais autorių teisės ar gretutinės teisės administruojamos privalomojo kolektyvinio administravimo būdu (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, 50-1598). Remiantis ATGTĮ 65 str. 2 d., pirmasis atvejis yra kūrinių ir gretutinių teisių objektų kabelinė retransliacija, kuris yra įgyvendintas remiantis direktyvos² perkėlimu. Todėl šiuo atveju pasirinkimo, koku būdu tai bus administruojama nėra, kadangi atitinkamai visose Europos Sąjungos valstybėse narėse kabelinė retransliacija įgyvendinama tik privalomojo kolektyvinio administravimo būdu. Taip yra todėl, kad siekiama užtikrinti kabelinės retransliacijos operatorių sklandžią veiklą, o tas negalėtų būti įgyvendinama kitokiu nei privalomo kolektyvinio administravimo būdu (Birštonas *et al.*, 2021, p. 10). Likę kiti nurodyti būdai yra įstatymų leidėjo pasirinkimas priskirti tokius būdus prie privalomojo kolektyvinio administravimo (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, 50-1598). Vis dėlto šiais likusiais būdais yra administruojama teisė į atlyginimą, tačiau ne pati išimtinė teisė. Kaip kad fonogramų, išleistų komerciniais tikslais transliavimo, retransliavimo ir kitokio viešo paskelbimo atveju atlikėjai ir fonogramų gamintojai neturi išimtinės teisės transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai paskelbti (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, 50-1598). Atitinkamai, ATGTĮ 65 str. 2 d. išvardintų privalomojo kolektyvinio administravimo būdai yra taikomi ilgą laiką tarpą ir yra prigiję Lietuvos teisinėje sistemoje ir atitinkami esminiai pokyčiai galėtų įvesti daug teisinio neaiškumo ir netikrumo. Vis dėlto, pažymėtina, kad numatomame naujame ATGTĮ projekte yra pokyčių³ susijusių ir su privalomuoju kolektyviniu administravimu, kurie darbe nebus detalčiau aptariami (Birštonas *et al.*, 2021, p. 15).

---

² 1993 m. rugsėjo 27 d. Tarybos Direktyva 93/83/EEB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo.

³ dėl Internetu perduodamų programų ir retransliavimo direktyvos įgyvendinimo, kurioje yra reikalaujama nustatyti vieną naują privalomojo kolektyvinio administravimo atvejį – retransliavimo atveju (Internetu perduodamų programų ir retransliavimo direktyvos 4 str.). Taip pat yra suteikiama diskrecija valstybėms narėms nustatyti privalomą kolektyvinį administravimą programų perdavimą vykdant tiesioginį tiekimą atveju (Internetu perduodamų programų ir retransliavimo direktyvos 8 str.). Projekte yra numatoma perkelti abi teises nuostatas, taigi, priėmus ATGTĮ pakeitimus, atvejų sąrašas pasipildys dviem naujais atvejais.

4.2 Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo redakcija, įsigaliosianti 2022 m. gegužės 1 d.

Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/790 dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 96/9/EB ir 2001/29/EB, Europos Sąjungos nares, tarp jų ir Lietuvą paskatino peržiūrėti autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymus. Direktyva turėjo jau būti perkelta į Lietuvos nacionalinę teisę iki 2021 m. birželio 7 d., vis dėlto taip neatsitiko ir tik naujausia įstatymo redakcija, perkelianti minėtą direktyvą įsigalios 2022 m. gegužės 1 d.

Vienas iš pagrindinių pokyčių, kurie įsigalios ir darbe nagrinėjamo išplėstinio kolektyvinio administravimo įvedimas į kolektyvinio administravimo sistemą Lietuvoje. ATGTĮ yra papildytas 65¹ straipsniu, kuris išimtinai skirtas reguliuoti išplėstinio kolektyvinio administravimo klausimus (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, 50-1598). Šiuo tikslu yra įtvirtinama nauja sąvoka – išplėstinė licencija – kuri yra neišimtinė ir teikiama tik konkrečiose Įstatyme aiškiai nustatytose srityse, kai atskirų leidimų gavimas iš teisių turėtojų yra sudėtingas ir nepraktiškas, kad dėl naudojimo pobūdžio ar susijusių kūrinių ar kitų objektų tipų būtinas licencijos suteikimo sandoris, susijęs su licencijos, apimančios visus susijusius teisių subjektus, suteikimu, greičiausiai neįvyks (Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo..., 2021). Įstatymo projekto aiškinamajame rašte yra nurodyta, kad toks išplėstinių licencijų teikimas suteiks galimybę sudaryti susitarimus tose srityse, kuriose teisių subjektų leidimu grindžiamas kolektyvinių licencijų teikimas nėra išsamus visus kūrinius ar kitus objektus, kurie bus naudojami, apimantis sprendimas (Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo..., 2021). Su šiuo pakeitimu manytina, kad toks naujas reguliavimas papildys kolektyvinį teisių administravimą, pagrįstą atskiru teisių subjektų leidimu, ko pasėkoje naudotojams yra užtikrinamas visiškas teisinis tikrumas, teisių subjektams yra suteikiama daugiau galimybių gauti naudos iš teisėto jų kūrinių naudojimo (Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo..., 2021). Atitinkamai manytina, kad tokia administravimo sistema turės naudos ypač masinio naudojimo atveju.

Pažymėtina, kad išplėstinės licencijos keturios panaudojimo sritys įstatyme yra apibrėžtos 65¹ straipsnio 2 dalyje, o t. y. ši gali būti teikiama kūriniams ar gretutinių teisių objektams, kurie yra pripažinti kūriniiais, kuriais nebeprekiuojama, atgaminimui, platinimui, viešam paskelbimui ar jų padarymui viešai prieinamų, kai išplėstinės licencijos yra suteikiamos kultūros paveldo įstaigoms, taip pat tokia licencija būtų taikoma fotografijos, kūrinių tapybos, grafikos, taikomosios dailės ir kitų dailės kūrinių, iliustracijų,

brėžinių, eskizų ir kitų vizualiojo meno kūrinių atgaminimui, platinimui, adaptavimui viešam rodymui, paskelbimui ir jų padarymui viešai prieinamų, bei taikoma dailės kūrinių viešam rodymui ir transliacijoms reikalingų muzikos kūrinių, muzikos ir kitų atlikimų įrašų, fonogramų atgaminimui įrašuose archyvavimo tikslais (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, 50-1598). Vadinasi, galima daryti išvadą, kad šiuo atveju matomas skirtumas tarp Jungtinės Karalystės modelio, kadangi šiuo atveju yra tam tikras detalumas Lietuvos įstatymo leidėjo, nes numatomos sritys, kuriose tokia licencija bus taikoma bei pažymima, kad toks sąrašas yra baigtinis, o kaip minėta trečiojoje dalyje, Jungtinėje Karalystėje yra taikoma bendroji išplėstinė kolektyvinė licencija, be apibrėžiamų sričių. Atitinkamai galima būtų teigti, kad šiuo atveju tokia įstatymo leidėjo formuluotė labiau primena Skandinavijos šalių taikomą praktiką, kuomet išplėstinių licencijų panaudojimo sritys yra apibrėžiamos įstatymiškai, su tikslu sukurti daugiau teisinio aiškumo.

Kaip vienas iš išplėstinio kolektyvinio administravimo požymių yra vienodų sąlygų užtikrinimas visiems autorinių ir gretutinių teisių turėtojams, įskaitant ir tų, kurie nėra įgalioję organizacijos veikti jų vardu (Birštonas *et al.*, 2021, p. 47). Įstatyme 65¹ straipsnio 5 dalis nurodo, kad išplėstinė licencija užtikrina tokias pačias sąlygas visiems teisių turėtojams, darant nuorodą į ATGTĮ 71 straipsnį, kuriame yra nurodoma, kad organizacija turi taikyti tokias pačias sąlygas ir teisių turėtojams, nesantiems organizacijos nariais, kokios yra taikomos organizacijos nariams (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, 50-1598). Vadinasi šis požymis – vienodų sąlygų užtikrinimas – yra tinkamai įgyvendintas ir išplėstinio kolektyvinio administravimo nuostatoje, įsigaliosiančioje įstatymo redakcijoje.

4.2.1. Reprezentatyvumas

Jeigu organizacija norės teikti išplėstines licencijas, ši turės būti patvirtinta Vyriausybės įgalios institucijos kaip pakankamai atstovaujanti atitinkamo tipo kūrinių ar gretutinių teisių objektų teisių subjektams ir teisėms, kurioms taikoma išplėstinė licencija (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, 50-1598). Kitaip tariant, Vyriausybės įgalios institucija turi pripažinti kolektyvinės organizacijos pakankamą reprezentatyvumą. Atitinkamai galima kelti klausimą, kokia tai bus įstaiga ir koks bus pripažinimo organizacijos pakankamai reprezentatyvia procesas. Šiai dienai, žiūrint įstatymą, matoma, kad pats procesas nėra detalizuojamas, kaip pavyzdžiui Jungtinėje

Karalystėje, kur yra imperatyviai sudėliota, kokia yra prašymų dėl leidimo naudoti išplėstinės kolektyvinės licencijos sistema, kur yra reikalavimas nurodyti įrodymus dėl reprezentatyvumo. Atitinkamai nėra aišku ar kolektyvinei administravimo organizacijai reikės kreiptis į Vyriausybės įgaliotą instituciją, su tikslu teikti išplėstines licencijas įstatyme apibrėžtoms sritims, ar galbūt tai bus automatinis procesas, kuomet apibrėžtoms sritims, tokia licencija bus pritaikoma automatiškai ir Vyriausybės įgaliota institucija atitinkamas organizacijas pripažins tik reprezentatyviomis, siekiant teikti tokias licencijas. Manytina, kad įstatyme yra linkstama link pastarojo atvejo, kuomet minėtoms keturioms sritims bus pritaikomos išplėstinės licencijos, o Vyriausybės įgaliota institucija pripažins reprezentatyvumą tam tikros organizacijos be kreipimosi procedūros iš pačios kolektyvinės organizacijos.

Dėl reprezentatyvumo sampratos, įstatyme yra pažymėta, kad kolektyvinio administravimo organizacija gali būti pripažinta pakankamai atstovaujanti, jeigu ji turi didžiausią skaičių narių, esančių atitinkamo tipo kūrinių ar gretutinių teisių objektų teisių turėtojais, arba jeigu ji yra vienintelė, kuri administruoja teises į atitinkamo tipo kūrinius ar gretutinių teisių objektus (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, 50-1598). Įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad šiuo metu veikiančios trys kolektyvinės organizacijos (LATGA, AGATA ir AVAKA) galėtų būti pripažintos pakankamai reprezentatyviomis. Tad modeliuojant hipotetinę ir gana realią situaciją, imant organizaciją LATGA, kuri administruoja Lietuvos ir užsienio autorių teises, veikiausiai tikrai būtų pripažinta kaip pakankamai reprezentatyvia vien dėl to, kad ši turės didžiausią skaičių narių, esančių atitinkamo tipo autorinių teisių objektų turėtojais. Tačiau šiuo atveju yra pastebėtina problema, kuri buvo iškelta ir derinimo stadijoje – sankirta tarp dviejų kolektyvinių organizacijų ir kas nutiks, jeigu tarkime dvi kolektyvinės organizacijos galėtų būti pripažįstamos pakankamai reprezentatyviomis tam tikroje srityje. Vienas iš tokių susirūpinimų derinimo stadijoje buvo išreikštas Lietuvos Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos atsakomajame rašte Kultūros ministerijai Nr. SD-21-256, kur buvo nurodyta, kad „<...> manytume, kad esant keliems kolektyvinio administravimo subjektams, subjektas, atstovaujantis mažesnę atitinkamo tipo kūrinių ar gretutinių teisių objektų teisių turėtojų skaičių, tiesiog būtų laikomas nepakankamai atstovaujančiu, todėl kitos šio straipsnio normos šiuo pagrindu nebūtų taikomos.“ Todėl manytina, kad tokius klausimus derėtų išspręsti įstatymiškai.

4.2.2. Atsisakymo galimybė

Taip pat kaip ir viso darbo metu pabrėžta – išplėstinis kolektyvinis administravimas bus tada, kuomet įstatymiškai yra numatyta galimybė atsisakyti tokio administravimo ne organizacijos nariams (Birštonas *et al.*, 2021, p. 46). Ir išties, įstatyme numatyto 65¹ straipsnio 6 dalis numato tokią galimybę. Nariai, kurie nepriklauso organizacijai gali bet kuriuo metu (nesvarbu ar prieš išplėstinės licencijos įsigaliojimą ar jos metu) paprieštarauti jų kūrinių ar gretutinių teisių objektų panaudojimui pateikdami kolektyvinio administravimo organizacijai laisvos formos pranešimą, kuriame turi būti nurodyta, ar prašoma nustoti administruoti visas jų turimų autorių teises ar gretutines teises, ar tik tam tikrų kategorijų teises, ar tam tikrų rūšių kūrinius ir gretutinių teisių objektus (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, 50-1598). Atitinkamai sekančiuose įstatymo 65¹ straipsnio dalyse yra nurodoma tvarka, kaip į tokį prašymą turi sureaguoti organizacija ir pats tokių kūrinių naudotojas.

Pažymėtina, kad kolektyvinio administravimo organizacija nedelsdama⁴ turi tokį prašymą išnagrinėti ir imtis atitinkamų veiksmų nustojant administruoti kūrinių ar gretutinių teisių objektų naudojimą, nurodytą pranešime, pagal išplėstinę licenciją (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, 50-1598). Atitinkamai atskirais pranešimais organizacija privalo informuoti patį teisių subjektą, kuris pateikė prašymą bei naudotojus, kad jam nustojama teikti atitinkamu būdu išplėstinė licencija ir, kad dėl tolesnio naudojimo naudotojas turi tartis su teisių turėtoju individualiai (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, 50-1598). Pažymėtina, kad atskirame pranešime naudotojui, nuo kolektyvinės organizacijos, turi būti numatytas protingas terminas, per kurį naudotojas privalo nutraukti veiksmus susijusius su kūrinių naudojimu, nebent gavo leidimą iš teisių turėtojo asmeniškai (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, 50-1598). Vis dėlto, koks tai yra terminas nėra detalizuojama, matyt paliekama kolektyvinės organizacijos diskrecijai. Atitinkamai matomas skirtumas nuo Jungtinės Karalystės pasirinkto modelio, kadangi ten, kaip minėta, terminas yra detalizuojamas – šešis ir devyni mėnesiai priklausomai ar tai švietimo įstaiga ar ne.

---

⁴ Bet ne vėliau kaip per 10 darbo dienų.

Kas liečia atlyginimo sumokėjimo klausimus galima rasti panašumų su Jungtine Karalyste, kadangi Lietuvoje ATGTĮ 72⁹ straipsnis į kurį yra daroma nuoroda iš numatyto 65¹ straipsnio 9 dalies, numato, kad organizacija mokėtinas sumas turi sumokėti ne vėliau kaip per devynis mėnesius, pasibaigus finansiniams metams (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, 50-1598). Sumos, kurios nebuvo paskirstytos, nes nebuvo rastas teisių turėtojas, jos turi būti laikomos atskiroje, nepaskirstytų kolektyvinio administravimo pajamų, sąskaitoje (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, 50-1598), priešingai nei Jungtinėje Karalystėje, kur sumos, jeigu dėl jų nepareikštas reikalavimas iš teisių turėtojo gali būti panaudojamos socialinei ar kultūrinei veiklai (The Copyright and Rights in Performances (Extended Collective Licensing) Regulations (2014), legislation.gov.uk., 2588). Taip pat pažymėtina, kad įstatyme nėra numatyta galimybė teisių turėtojams pareikalauti mokesčio, pateikiant įrodymus, kaip tai numatyta Jungtinėje Karalystėje (The Copyright and Rights in Performances (Extended Collective Licensing) Regulations (2014), legislation.gov.uk., 2588). Atitinkamai galima daryti prielaidą, kad Lietuvoje šis klausimas bus sprendžiamas remiantis ATGTĮ 72²⁷ straipsniu, kuomet teisių turėtojai į kolektyvinę administravimo organizaciją galės teikti skundus, konkrečiu atveju susijusius su mokėtinomis sumomis (Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, 50-1598).

Apibendrinant, galima būtų teigti, kad pasirinktas išplėstinio kolektyvinio administravimo modelis naujausioje įstatymo redakcijoje, kuri tik įsigalios, yra tarpinis variantas tarp Jungtinės Karalystės ir Skandinavijos šalių taikomo modelio. Vis dėlto, daugiau panašumų būtų galima rasti su Skandinavijos šalimis, kuomet yra detalizuojamos išplėstinės licencijos sritys, nėra daug išsiplečiama dėl atsisakymo galimybės – ji paprasčiausiai yra numatyta kaip esanti ir paliekama diskrecija pačioms kolektyvinio administravimo organizacijoms susidėlioti prašymų priėmimo ir informavimo tvarką. Atitinkamai galima daryti išvadą, kad yra potenciali galimybė išplėstiniam kolektyviniam administravimui prigyti ir Lietuvoje. Žinoma, yra didelė tikimybė, kad bus susidurta su panašia problema, kaip ir Jungtinėje Karalystėje, kuomet prireiks pakankamai daug laiko, kol bus priprasta prie šio modelio. Todėl su įstatymo įsigaliojimu bus įdomu stebėti ateinančius du-tris metus, kaip šis modelis prigyja autorinių ir gretutinių teisių srityje.

IŠVADOS

1. Išplėstinis kolektyvinis administravimas yra vienas iš autorinių ir gretutinių teisių administravimo būdų. Pagal šį modelį, kolektyvinei administravimo organizacijai įstatymo pagrindu yra suteikiama teisė administruoti ir tas teises autorinių ar gretutinių teisių subjektų, kurie nepriklauso tokiai kolektyvinei organizacijai. Subjektai, nepriklausantys organizacijai, turi galimybę atsisakyti tokio administravimo, pareikštine tvarka. Išplėstinis kolektyvinis administravimas siūlo veiksmingus sprendimus masinio kūrinių licencijavimo srityse bei gali efektyviai administruoti kitas autorinių ir gretutinių teisių taikymo sritis.
2. Nors Danija ir Švedija priklauso Skandinavijos šalių blokui, vis dėlto tam tikri aspektai dėl išplėstinių kolektyvinių licencijų skiriasi. Tiek savo įstatymų struktūra, tiek taisyklių pritaikomumu kiekvienoje Skandinavijos šalyje yra vis kitokie. Tiek Danija, tiek Švedija pasižymi išplėstinės licencijos taikymu konkrečiose srityse, kurios yra detalizuojamos įstatyme. Abi šalys turi įsitvirtinusios bendrąją išplėstinę licenciją (Danija čia buvo iniciatorė, kurios pavyzdžiu sekė kitos Skandinavijos šalys). Pažymėtina, kad reprezentatyvumo klausimu, Danijoje yra didesnis aiškumas lyginant su Švedija, kadangi joje Danijos Kultūros ministerija vertina ir tvirtina kolektyvinės organizacijos reprezentatyvumą, ko pasėkoje iškyla mažiau ginčų dėl reprezentatyvumo klausimo.
3. Atsisakymo (angl. *opt-out*) mechanizmai pasirinktose Skandinavijos šalyse yra panašūs savo formuluočėmis, tačiau taikant praktiškai yra skirtumų, kadangi ne visose srityse atsisakymo mechanizmas yra galimas. Kaip antai švietimo srityje, Danijoje atsisakymas iš autoriaus pusės yra negalimas, o Švedijoje galimas.
4. Jungtinės Karalystės modelis nuo Skandinavijos šalių kardinaliai skiriasi. Jungtinės Karalystės modelis yra labai detalizuotas, įskaitant pakankamai sudėtingą paraiškų teikimo procesą. Skirtingai nei Skandinavijos šalyse, Jungtinė Karalystė pasirinko įtvirtinti vieną bendrą išplėstinę licenciją su daugybe apsaugos priemonių, kurią tvirtina Valstybės Sekretorius. Jungtinės Karalystės modelis pasižymi ilga procedūra, norint gauti leidimą teikti išplėstines licencijas, kuri gali būti interpretuojama kaip perteklinė, tačiau atsižvelgiant į tai, kad tokio tipo licencijos yra naujas dalykas Jungtinės Karalystės autorinių teisių ir gretutinių teisių administravimo srityje, manytina, kad tokia procedūra reikalinga užtikrinti tiek naudotojų, tiek kūrinių autorių interesus.

5. Lietuvoje išplėstinio kolektyvinio administravimo modelio įtvirtinimą paskatino Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje. 2022 m. gegužės 1 d. įsigaliosiantis Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas išsiskiria imperatyviu detalumu – numatytos sritys išplėstinio kolektyvinio administravimo, primenančios Skandinavijos šalių modelį, o nuo Jungtinės Karalystės kardinaliai skiriasi.
6. Žvelgiant į Lietuvos įstatymo leidėjo požiūrį dėl išplėstinio kolektyvinio administravimo, negalima būtų dėti lygybės ženklo, kad toks modelis, koks yra aprašytas naujausioje įstatymo redakcijoje, yra Skandinavijos šalyse taikomo modelio atitikmuo. Kaip antai sritis „nebeprekiuojami kūriniai“ neturi analogo Skandinavijos šalių įstatymuose.
7. Esant tinkamam įgyvendinimui ir kolektyvinių organizacijų informavimui ne organizacijos narius apie jų teisių administravimą, manytina, kad toks modelis Lietuvoje turės daugiau naudos, negu žalos. Neabejotina, kad tam reikės laiko, tačiau masinio naudojimo atveju autorių ir gretutinių teisių turėtojų teisėms taikant išplėstinį kolektyvinį administravimą, šių subjektų teisės bus užtikrinamos efektyviau.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

TEISĖS NORMINIAI AKTAI:

Nacionaliniai teisės aktai:

1. Autorinių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). Valstybės žinios, 50-1598.
2. Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 pakeitimo ir įstatymo papildymo įstatymas (2021). TAR, 6306.

Europos Sąjungos teisės aktai:

1. Europos Tarybos 1993 m. rugsėjo 27 d. direktyva 93/83/EEB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo. OL L 248/15, p. 134.
2. Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. balandžio 17 d. direktyva 2019/789, kuria nustatomos naudojimosi autorių teisėmis ir gretutinėmis teisėmis, taikytinomis tam tikroms transliuojančiųjų organizacijų internetu transliuojamoms programoms bei retransliuojamoms televizijos ir radijo programoms, taisyklės ir kuria iš dalies keičiama Tarybos direktyva 93/83/EEB. OL L 130, p. 82.
3. Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. balandžio 17 d. direktyva 2019/790 dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 96/9/EB ir 2001/29/EB. OL L 130, p. 92.

Užsienio valstybių teisės aktai:

1. Lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (1960), SWE, 729.
2. Copyright, Designs and Patents Act (1988), TSO, 48.
3. Code de la propriété intellectuelle (1992), Journal officiel de la République française, 92-597.
4. Bekendtgørelse af lov om ophavsret (1995), LBK, 1144.
5. Enterprise and Regulatory Reform Act (2013), legislation.gov.uk., 24.
6. The Copyright and Rights in Performances (Extended Collective Licensing) Regulations (2014), legislation.gov.uk., 2588.
7. Gesetz über die Wahrnehmung von Urheberrechten und verwandten Schutzrechten durch Verwertungsgesellschaften (2016), BGBl., 1190.
8. Explanatory memorandum to the copyright and rights in performances (extended collective licensing) regulations (2014), legislation.gov.uk., 2588.

SPECIALIOJI LITERATŪRA:

1. Axhamn, J. (2017). The Consistency of the Nordic Extended Collective Licencing Model with International Copyright Conventions and EU Copyright Norms. *The 16th Nordic Copyright Symposium*, 2019-6, p. 563-579 [interaktyvus].Prieiga per internetą: <https://portal.research.lu.se/en/publications/the-consistency-of-the-nordic-extended-collective-licencing-model-pdf> [žiūrėta 2022 m. vasario 16 d.].
2. Axhamn, J., Guibault, L., (2011). Solving Europeana's Mass-Digitization Issues Through Extended Collective Licensing? *Nordic Intellectual Property Law Review*, 6, p. 509-516 [interaktyvus].Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=2083254> [žiūrėta 2022 m. vasario 18 d.].
3. Birštonas, R., Liauksminaitė, J. (2021). Privalomasis kolektyvinis administravimas: rizikos, privalumai ir alternatyvos. *Lietuvos kultūros tyrimų duomenų bazė* [interaktyvus].Prieiga per internetą: <https://www.kulturostyrimai.lt/visos-temos/kulturos-politika/privalomasis-kolektyvinis-administravimas-rizikos-privalumai-ir-alternatyvos/> [žiūrėta 2022 m. kovo 18 d.].
4. Čekanavičius, A. (2010). Privalomo autorių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo teoriniai ir praktiniai aspektai. *Mykolo Riomerio universitetas*, 2029–2236, 186-203.
5. Foged, T. (2015). *Danish licences for Europe*. Copenhagen: Thomson Reuters (Professional) UK Limited and Contributions.
6. Gervais, D. (red.) (2002). *Collective Management of Copyright and Related Rights*. The Netherlands: Wolters Kluwer.
7. Gervais, D. (red.) (2016). *Collective Management of Copyright and Related Rights*. Third edition. The Netherlands: Wolters Kluwer.
8. Ginsburg, J. (2017). Extended Collective Licenses in International Treaty Perspective: Issues and Statutory Implementation. *Columbia Public Law Research Paper* 14-564, p. 1-12 [interaktyvus].Prieiga per internetą: https://scholarship.law.columbia.edu/faculty_scholarship/2065/ [žiūrėta 2022 m. vasario 18d.].
9. Guibault, L. (2020). Extended Collective Licensing as Rights Clearance Mechanism for Online Music Streaming Services in Canada. *Canadian Journal of Law and Technology*, 18:2, p. 214-253.

10. Hooijer, R., Baloyi, J. (2016). Collective Management Organizations – Tool Kit Musical Works and Audio-Visual Works. *WIPO*, p. 3-203, 10.34667/tind.28926.
11. Huuskonen, M. (2006). *Copyright, Mass Use and Exclusivity : On the Industry Initiated Limitations to Copyright Exclusivity, Especially Regarding Sound Recording and Broadcasting*. Monograph. Helsinki: Helsingin yliopisto.
12. Koskinen-Olsson, T., Lowe, N. (2012). Educational Material on Collective Management of Copyright and Related Rights Module 1: General aspects of collective management. *WIPO*, 3-71 [interaktyvus].Prieiga per internetą: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_emat_2014_1.pdf [žiūrėta 2022 m. vasario 16 d.].
13. Nilsson, I. (2019). Sweden: Extended collective licenses in higher education. Background paper on extended collective licensing. *IFLA*, 1-42.
14. Oriakhogba, D. (2019). Collective Management of Copyright in Nigeria: Should It Remain Voluntary, May It Be Mandatory or Extended? *Nigerian Institute of Advanced Legal Studies (NIALS) Journal of Intellectual Property (Forthcoming)*, 3498393, p. 1-25.
15. Riis, T., Schovsbo, J., (2010). Extended Collective Licenses and the Nordic Experience - It's a Hybrid but is It a Volvo or a Lemon? *Columbia Journal of Law and the Arts*, 33 Issue IV, p. 1-26.
16. Stokkmo, O., (2019). The Role of Collective Licensing. *International Publishers Association (IPA)*, 3-30 [interaktyvus].Prieiga per internetą: https://www.internationalpublishers.org/images/aacontent/ipareports/Licensing_practices_2019-20/Olav_Stokkmo__The_Role_of_Collective_Licensing.pdf [žiūrėta 2022 m. vasario 9 d.].
17. Torremans, P. (red.) (2007). *Copyright Law – A Handbook of Contemporary Research*. UK: Edward Elgar Publishing.
18. Tryggvadóttir, R. (2018). Facilitating Transactions and Lawful Availability of Works of Authorship: Online Access to the Cultural Heritage and Extended Collective Licenses. *Columbia Journal of Law & the Arts*, 41, p. 515-531, <https://doi.org/10.7916/jla.v41i3.2027>.
19. Watt, R., (2016). An Introduction to the Economics of Collective Management of Copyright and Related Rights. *WIPO*, p. 3-31, 10.34667/tind.28928.

TEISMŲ PRAKTIKA:

Nacionalinių teismų praktika:

1. Vilniaus apygardos teismas 2016 m. liepos 12 d. sprendimas civilinėje byloje e2-4304-431/2016.

Užsienio teismų praktika:

1. Supreme Court of Sweden of 6 October 2000, Civil case NJA 2000 s. 445.
2. European Commission of 2002 August 12, Antitrust case COMP/C2/37.219.

KITI ŠALTINIAI:

1. Bonus Copyright Access. *Colleges and university*. [interaktyvus].Prieiga per internetą: <https://www.bonuscopyright.se/upphovsratt/vara-avtal/hogskola-och-universitet/> [žiūrėta 2022 m. vasario 4 d.].
2. COPYDAN TEKST & NODE. *Agreements and bilateral agreements*. [interaktyvus].Prieiga per internetą: <https://www.tekstognode.dk/english/agreements-and-bilateral-agreements/> [žiūrėta 2022 m. vasario 18 d.].
3. COPYDAN TEKST & NODE. *What and how much can you copy with the agreement?* [interaktyvus].Prieiga per internetą: <https://tekstognode.dk/undervisning/universiteter/for-our-english-readers/> [žiūrėta 2022 m. vasario 18 d.].
4. Copyright Licencing Agency. *CLA'S APPLICATION FOR EXTENDED COLLECTIVE LICENSING: UPDATE*. [interaktyvus].Prieiga per internetą: <https://www.cla.co.uk/news/application-extended-collective-licensing-update> [žiūrėta 2022 m. kovo 5 d.].
5. Copyright Licencing Agency. *CLA'S APPLICATION FOR EXTENDED COLLECTIVE LICENSING*. [interaktyvus].Prieiga per internetą: <https://www.cla.co.uk/news-cla-application-extended-collective-licensing> [žiūrėta 2022 m. kovo 2 d.].
6. Copyright Licencing Agency. *Higher Education Licence*. [interaktyvus].Prieiga per internetą: <https://www.cla.co.uk/higher-education-licence-docs> [žiūrėta 2022 m. kovo 5 d.].
7. EBU. *Extended collective licensing a valuable catalyst for the creative content economy in Europe*. [interaktyvus].Prieiga per internetą:

- https://www.ebu.ch/files/live/sites/ebu/files/Publications/EBU-Extended-Collective-Licensing_EN.pdf [žiūrėta 2022 m. vasario 17 d.].
8. Ficsor, M. (2016). Copyright, culture and development. WIPO, 7 April. Prieiga per internetą: https://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=335760 [žiūrėta 2022 m. vasario 5 d.].
  9. Gov.uk. *Licensing bodies and collective management organisations*. [interaktyvus] (modifikuota 2021-01-12). Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/guidance/licensing-bodies-and-collective-management-organisations> [žiūrėta 2022 m. kovo 2 d.].
  10. Hansard. *That the Grand Committee do consider the Copyright and Rights in Performances (Extended Collective Licensing) Regulations 2014*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [https://hansard.parliament.uk/lords/2014-07-21/debates/1407219000100/CopyrightAndRightsInPerformances\(ExtendedCollectiveLicensing\)Regulations2014#main-content](https://hansard.parliament.uk/lords/2014-07-21/debates/1407219000100/CopyrightAndRightsInPerformances(ExtendedCollectiveLicensing)Regulations2014#main-content) [žiūrėta 2022 m. kovo 5 d.].
  11. Hargreaves, I. (2011). Digital opportunity: review of intellectual property and growth. *Department for Business, Innovation & Skill, UK Government*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/publications/digital-opportunity-review-of-intellectual-property-and-growth> [žiūrėta 2022 m. kovo 9 d.].
  12. IFLA. *Background Paper on Extended Collective Licensing*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.ifla.org/publications/background-paper-on-extended-collective-licensing/> [žiūrėta 2022 m. vasario 13 d.].
  13. Lietuvos Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (2021). Atsakomasis raštas Kultūros ministerijai dėl direktyvos dėl autorių ir gretutinių teisių įstatymo projekto susijusio su autorių teisių direktyvų perkėlimu į nacionalinę teisę, derinimo. *Derinimo raštai*, SD-21-256, p. 21-23 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/d2ffe1905d7e11ecb2fe9975f8a9e52e?jfwid=11scaszbir> [žiūrėta 2022 m. kovo 23 d.].
  14. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. *Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo projekto aiškinamasis raštas*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/d2ffe1905d7e11ecb2fe9975f8a9e52e?jfwid=11scaszbir> [žiūrėta 2022 m. kovo 23 d.].

15. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. *Autorių teisės*. [interaktyvus].Prieiga per internetą: <https://lrkm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/autoriu-teises> [žiūrėta 2022 m. kovo 23 d.].
16. Nordisk Samarbejde. *Working life and economics*. [interaktyvus].Prieiga per internetą: <https://www.norden.org/da/information/arbejdsliv-og-okonomi> [žiūrėta 2022 m. kovo 22 d.].
17. Stop43.org.uk. *Stop confiscation of your property and Human Rights in the UK Enterprise and Regulatory Reform Bill*. [interaktyvus].Prieiga per internetą: <http://www.stop43.org.uk/> [žiūrėta 2022 m. vasario 22 d.].
18. WIPO. *Guide to the Copyright and Related Rights Treaties Administered by WIPO and Glossary of Copyright and Related Rights Terms*. [interaktyvus].Prieiga per internetą: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=361> [žiūrėta 2022 m. vasario 8 d.].

SANTRAUKA

Autorių ir gretutinių teisių išplėstinis kolektyvinis administravimas: lyginamoji analizė

Inesa Kliukaitė

Šiame magistro darbe yra pateikiama lyginamoji išplėstinio kolektyvinio administravimo analizė. Pirmiausia yra palyginami skirtingi autorinių ir gretutinių teisių administravimo modeliai, pabrėžiant skirtumus tarp jų, o vėliau pateikiama skirtingų šalių jurisdikcijų analizė pabrėžiant jų praktiką su išplėstiniu kolektyviniu administravimu administruojant autorines ir gretutines teises. Lyginimui yra pasirinktos dvi Skandinavijos šalys, kaip tokio modelio pradininkės – Danija ir Švedija, Jungtinė Karalystė ir Lietuva. Skandinavijos šalyse taikomas toks modelis yra laikomas sėkmingu, todėl atitinkamai yra naudinga išnagrinėti jo pritaikomumą ir už Skandinavijos ribų. Ypatingas dėmesys nukreiptas į šį administravimo modelį yra susijęs su tuo, kad Europos Komisija pirmą kartą šį modelį įtraukė į reformas, skirtas nebereprekiaujamiems kūriniams, kuriuos naudos kultūros paveldo institucijos. Ko pasėkoje, viso to tikslas yra suskaitmeninti kūrinius, kurie nėra lengvai pasiekiami įprastais prekybos kanalais. Magistro darbe dėmesys skiriamas ir pagrindiniams tokio išplėstinio kolektyvinio administravimo bruožams, kaip vienam iš jų – reprezentatyvumui – kadangi didžioji dalis tokio modelio teisėtumo ir yra susiję su kolektyvinės organizacijos reprezentatyvumo reikalavimo įgyvendinimu. Darbe taip pat pasirinkta autorinių ir gretutinių taikymo sritis – švietimo, kaip pavyzdys, kaip veikia išplėstinis kolektyvinis administravimas bei kokios taisyklės yra taikomos. Atitinkamai lyginamosios analizės būdu siekiama padaryti išvadas ar toks modelis gali būti sėkmingai pritaikomas ir Lietuvoje. Yra darytina išvada, kad toks modelis gali būti sėkmingai pritaikomas ir už Skandinavijos ribų, tačiau vis dėlto tam reikia pakankamai laiko ir pasitikėjimo kolektyviniais priimamais sprendimais, to nesant – modelio sėkmingumas yra abejotinas.

SUMMARY

Extended Collective Administration of Copyright and Related Rights: a Comparative Analysis

Inesa Kliukaitė

This master thesis offers a comparative analysis of extended collective management. Firstly, there is a comparison between different models of licencing of copyrights and related rights. Later, it is provided comparative analysis of different jurisdictions by emphasizing their practice with extended collective management. For such analysis two Nordic countries as pioneers of this model are chosen – Denmark and Sweden, then United Kingdom and Lithuania. In the Nordic countries such model is considered as a very successful, thus it is useful to analyse the applicability outwards of the Nordic countries. A particular attention is pointed toward this model because European Commission added this model in reforms, whose purpose is for non-longer tradable works, which will be used by culture heritage institutions. As a result, the purpose is to digitalize works, which are no longer available by regular trade ways. The attention in this work is also allocated to the main features of extended collective licencing, as one is – representativeness – since the majority of this model's legitimacy is related to collective management organization's representativeness implementation. In this work, as an example, have been chosen to analyse education area, where extended collective management is applied in order to licence copyrights and related rights. Accordingly, by the comparative analysis it is aimed to make conclusions whether this model could be successfully applied in Lithuania. The main conclusion has been done that it takes some time and trust in the process when the collective decisions are being legislated.